

OTDK-DOLGOZAT

2015

**MUZSIKUSOK SZIMFÓNIAJA, AVAGY A ZENÉSZEK
MUNKAERŐPIACA**

SYMPHONY OF MUSICIANS, A VIEW OF THEIR LABOUR MARKET

Kézirat lezárva: 2015. január 2.

TARTALOMJEGYZÉK

1	Bevezetés és célkitűzések (<i>animato</i>).....	1
2	Irodalmi áttekintés (<i>andante</i>)	3
2.1	Képzés.....	3
2.2	Pályaválasztás.....	6
2.3	Munkaerőpiac.....	9
3	Módszerek- A vizsgálat előzményei (<i>allegretto</i>).....	18
4	Eredmények (<i>sforzando</i>).....	20
5	Összefoglalás (<i>tornando</i>)	45
6	Következtetések és javaslatok (<i>coda</i>)	47
7	Irodalomjegyzék	51
8	Mellékletek, függelékek.....	I

TÁBLÁZAT- ÉS ÁBRAJEGYZÉK

1. táblázat Felvehető tanulók művészeti képzésbe	4
2. táblázat hazai művészeti ágazat munkaerőpiac	14
1. ábra Tanulók életkora	20
2. ábra Tanulók- nemek megoszlása	20
3. ábra Végzettek életkora	21
4. ábra Végzettek- nemek megoszlása	21
5. ábra Tanulók- a zenész pálya eldöntésének időpontja	21
6. ábra Végzettek- a zenész pálya eldöntésének időpontja	22
7. ábra Tanulók- pályaválasztását motiváló személyek	23
8. ábra Tanulók- családban lévő zenészek száma	23
9. ábra Végzettek- pályaválasztását motiváló személyek	23
10. ábra Végzettek- családban lévő zenészek száma	24
11. ábra Tanulók- speciális zenei tagozatos iskola.....	24
12. ábra Végzettek- speciális zenei tagozatos iskola.....	25
13. ábra Tanulók- zenei tanulmányok elkezdésének időpontja.....	25
14. ábra Végzettek- zenei tanulmányok elkezdésének időpontja.....	26
15. ábra Tanulók- környezet általi támogatottság	26
16. ábra Tanulók- tervezett végzettség	27
17. ábra Végzettek- végzettség szintje	27
18. ábra Tanulók- magasabb fokú tanulmányok fontossága	28
19. ábra Végzettek- magasabb fokú tanulmányok fontossága	28
20. ábra Végzettek- osztott képzési rendszer hosszát megfelelőnek tartják-e	29
21. ábra Tanulók- pályamódosítás	29
22. ábra Végzettek- pályamódosítás.....	30
23. ábra Tanulók- külföldi lehetőségek.....	30
24. ábra Tanulók- külföldi képzés a jövőben	31
25. ábra Tanulók- külföldi tanulmányok a múltban	31
26. ábra Végzettek- külföldi lehetőségekről tájékozódás.....	32
27. ábra Végzettek- külföldi lehetőségek	32
28. ábra Végzettek- külföldi képzés a jövőben	32
29. ábra Végzettek- külföldi tanulmányok a múltban	33
30. ábra Tanulók- különbség a magyar és a külföldi munkalehetőségek között.....	33
31. ábra Tanulók- jövőbeli munkahely országa	34
32. ábra Végzettek- különbség a magyar és a külföldi munkalehetőségek között.....	34
33. ábra Végzettek- múltbeli külföldi munka.....	35
34. ábra Végzettek- jövőbeli külföldi munka.....	35
35. ábra Végzettek- munkahely és lakhely kapcsolata.....	36
36. ábra Tanulók- zenészek elhelyezkedési valószínűsége	36
37. ábra Végzettek- zenészek elhelyezkedési valószínűsége	37
38. ábra Tanulók- munkában való elhelyezkedés ideje.....	37
39. ábra Végzettek- munkában való elhelyezkedés ideje.....	38

40. ábra Végzetek- munkahelyen eltöltött idő	38
41. ábra Végzetek- csak a pályához kapcsolódó munkahely	39
42. ábra Tanulók- iskola melletti, zenei pályához köthető munka.....	39
43. Tanulók- jövőbeli karrier	40
44- ábra Tanulók- jövőbeli munkahely	40
45. ábra Tanulók- legnépszerűbb munkahely.....	41
46. ábra Végzetek- legnépszerűbb munkahely.....	41
47. ábra Tanulók- középfokú végzettség bérezése	42
48. ábra Tanulók- alapidiplomás végzettség bérezése	42
49. ábra Tanulók- mesterdiplomás végzettség bérezése	43
50. ábra Végzetek- középfokú végzettség bérezése	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
51. ábra Végzetek- alapidiplomás végzettség fizetése	44
52. ábra Végzetek- mesterdiplomás végzettség bérezése	44

1 BEVEZETÉS ÉS CÉLKITŰZÉSEK *(Animato)*

A kutatás egy olyan speciális csoport megismerését tűzte ki céljának, akikkel a munkaerőpiac általában nem foglalkozik, pedig ők maguk a kultúra hírnökei és a társadalom fontos tagjai, a zenészek. Mivel én is zenélek, hobbi szinten, régebb óta foglalkoztatott a zenészeket érintő felmérés. A szakirodalmak általában nem szokták kiemelni a zenészeket a művészeti kategóriából, a sok más művészeti pályával együtt a szolgáltatások kategóriába sorolják. A statisztikákban sincs általában külön megjelölve a zenei képzés vagy munkaerőpiac, így egyáltalán nem lehet tudni, pontosan milyen szinten és holt tart a zenészek pályafutása napjainkban. A szakirodalmak között is nehezen lehet speciálisan zenészekkel foglalkozót találni, az elérhetőek nagyobb része pedig döntően a zenei oktatásról szól. Úgy gondolom, szükségessé vált egy átfogó képet alkotni erről a pályáról, így kutatásommal szeretném kiemelni ezt.

A dolgozat célja a **hazai zenészek véleményének bemutatása**, az ő saját gondolataikra való rákérdezéssel **irányadó témakörök mentén, melyek: képzés, pályaválasztás és munkaerőpiac**. A kutatást **két csoportra bontva** végeztem, melyben a **már végzett és a még tanuló zenészek** válaszoltak kérdéseimre egy-egy kérdőívben. A csoportok hasonló kérdéseket kaptak, mégis fontos volt a hipotézisekhez igazodva különállónak kezelni a véleményüket, így összehasonlíthatóvá vált a két lényegében más korcsoport véleménye.

A zenészeket sokszor azonosítják családi hagyományhoz köthető munkavállalókkal. Sokszor hallunk ismert zeneszerzőkről, akiknek a családjában több zenész is előfordult, vagy hallunk olyan zenészekről, akik azért váltak zenésszé, mert családjuk hagyományát szerették volna továbbvinni. Ehhez kötődik az **első kérdésfeltevés**, mely szerint a zenészek családi ráhatás miatt már **korán eldöntik, hogy ezen a pályán helyezkednek el, és legtöbbjük családjában sok más zenész is van**, aki motiváló személy lehet ebben az esetben. Ebben az esetben nem feltételeztem eltérést a végzett zenészek és a tanulók között, tehát hasonló válaszokat vártam.

Második kérdésfeltevés napjainkban igen aktuális külföldi lehetőségekhez köthető. Ebben az esetben **külön választottam a két csoportot, és a tanulók részéről a magyar lehetőségek háttérbe szorulását, külföldi jövőképet** feltételeztem, illetve a külföldi képzés kipróbálásának nagy létszámát. A **végzettek esetében itt a külföldi munkától és képzéstől idegenkedést, illetve a magyar lehetőségek pozitívabb képét** vártam a válaszokból. Ebben a kérdésben kiemelhető, hogy a két csoportnak korosztályukból adódóan is teljesen más jellegű lehetőségei voltak és vannak, és emiatt valószerűtlen ugyanazt az

eredményt gondolni a külföldi lehetőségek témában róluk, mivel egy igen fontos esemény eljövételével. Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozásával, két különböző korszak zenészeinek véleménye került megvizsgálásra.

A munkaerő piaci helyzetüket tekintve, **harmadik kérdésfeltevésemmel** azt feltételeztem, hogy mindkét csoport a **magasabb végzettséget preferálja majd a jobb munkahely eléréséhez, illetve csak a középfokú végzettséget gondolják majd kevesebbnek az átlagfizetésnél.** Ehhez köthetően még az **átképzés** témakörében mindkét csoporttól a diplomához köthető **főleg bölcsészképzési** javaslatokat vártam.

2 IRODALMI ÁTTEKINTÉS *(Andante)*

2.1 KÉPZÉS

A művészeti oktatás a Nemzeti Alaptanterv részeként már egészen korán, általános iskolás kortól megismeri mindenki. A Nemzeti Alaptanterv kiemeli azokat a képességeket és ismereteket, amelyekkel az ének-zene tantárgy teljesíthető, illetve amelyeknek az iskola után mindenki birtokában lesz. Később lesznek olyanok, például a zenészek, akik ezzel sokkal mélyebben, felsőfokú oktatás részeként szeretnének majd foglalkozni, ami viszont kiemelendő, hogy ők is ugyanabban az alapképzésben vesznek részt, mint mások, ha nem speciális ének-zenei általános iskolába, vagy középiskolába jártak, mivel ezekben az intézményekben a zenei alaptudáson kívül jóval strukturáltabb és mélyebb ismereteket szerezhetnek egészen korán. Ahhoz, hogy valaki zenész pályára lépjen nem feltétlenül van szükség speciális képzésre, hiszen vannak olyan zenészek, akik tehetségként kerültek be a zenei felsőfokú képzésbe. „A tehetség szerepe, jelentése és felismerése fontos szereppel bír. Joseph Renzulli meghatározása alapján: egyenrangúak a kreativitás, átlag feletti képességek, feladatelkötelezettség a tehetség alapja.” Czeizel Endre szerint: „Általános értelmesség, specifikus mentális adottság, kreativitás, motiváció, család, iskola, kortárs csoportok, társadalmi környezet eredője” (Daruka, 2011). A tehetségek felismerése azonban nehéz feladat, olykor az iskolában és a családi környezetben hajlamosak lehetnek elsiklani a gyermek zenei tehetsége felett, pedig erre érdemes odafigyelni, hiszen a későbbiek során így születhetnek a híres zenészek. A tehetség menedzselése, a tehetségek leghatékonyabb felhasználását segíti elő (Daruka, 2011). Olyan ösztöndíjak illetve támogatások, amelyek a tehetség korai felfedezésére szolgálnak, nem kapnak megfelelő támogatottságot, bár a tehetséggondozás szerepe napjainkban felülértékelődni látszik.

A felsőoktatási zenei képzéseibe bekerülni nem csak pontszámok alapján, hanem a felsőoktatási intézmények által kijelölt, zenei gyakorlati felvétellel lehetséges. Ezeken a felvételikén a leendő tanulók zenei alaptudását és hangszeres játékukat mérik fel az oktatók. A követelmények intézményenként eltérőek, azonban egy intézményen belül minden oda felvételizőre egységes követelményrendszer vonatkozik. Így elkerülhetőek csak a pontszám alapján, személytelenül pályára lépők, mivel már a felvételin mindenki megismerheti jövőbeli tanárait, és a tanárok maguk is megállapíthatják, hogy a leendő zenész tudása megfelel-e annak a szintnek, amelyre a továbbiakban építeni fognak.

A felsőoktatási felvételi tájékoztató a képzésekre felvehető tanulók számáról (1. táblázat) készített tájékoztatót, ebből kiemelve a művészeti képzés a következőképpen alakult (Garai & Kiss, 2012):

1. táblázat Felvehető tanulók művészeti képzésbe

	2009	2010	2011	2012
BA (fő)	450	520	570	740
Osztatlan (fő)	250	180	180	160

Forrás: Garai & Kiss (2012) alapján saját szerkesztés

Jól látható, hogy a művészeti képzésekben 2009 és 2012 között jelentős emelkedés volt a BA képzésre felvehető tanulók számában, eközben az osztatlan képzésre felvehetőek száma csökkent. Ez nyilvánvalóan azzal is magyarázható, hogy a Bolognai rendszer bevezetésével a zenész-képzés is BA és MA részekre tagolódott, tehát nagyon kevés olyan képzés maradt, amely osztatlan formában folytatódhatott. A BA képzésre felvehetőek létszámnövelése pozitív jelentéssel bír, a művészeti képzések támogatását és elismerését jelenti.

Érdemes megemlíteni a mesterkurzusokat is, melyek a zenei oktatás szerves részét képezik. A mesterkurzusokra általában a zene iránt elkötelezett fiatalok jelentkeznek, és sok esetben ezeket a kurzusokat magyar és külföldi vendégoktatók tartják. A néhány kurzus már a középiskolások számára is elérhető, így már ekkor szert tehetnek olyan technikák és gyakorlatias módszerek elsajátítására, amelyek későbbi tanulmányaik során is hasznosak lehetnek. A mesterkurzusok előnye, hogy kevés létszámmal dolgoznak, így nagyobb figyelem jut mindenki egyéni fejlődésére. Főleg nyárra vannak meghirdetve, így az iskolától elválasztva, de mégis azt kiegészítve nyújtanak minden leendő zenész számára új tanulási lehetőséget.

A www.bls.gov amerikai oldalon zenészekről és énekesekről található statisztikai adatok és többek között egy leírás a zenész pályához tartozó kompetenciákról illetve az elhelyezkedési lehetőségekről is. A „Hogyan lehet valaki zenész?”- rész kiemeli, hogy a szakképzésen túl egy esetleges BA diploma előnyt jelenthet, illetve néhány kiemelt kompetencia megléte is fontos. A céltudatosság szükséges ahhoz, hogy például munkakeresés közben a sok elutasított próbajáték után is képes legyen az egyén munkát keresni. A fegyelem kiegészíti a tehetséget, nem elég tehetségesnek lenni ezen a pályán, a kitartó és folyamatos

gyakorlás nélkül nincsenek sikerek sem. Az önmenedzselés és az interperszonális képességek fontosak a kapcsolatok kiépítéséhez és a későbbi pályán való előrehaladáshoz. Végül pedig a fizikai képességek szükségesek a koncertezés, és a gyakorlás kivitelezéséhez. Látható tehát, hogy a zenészeknek egy igen összetett kompetenciarendszerre van szüksége a pályán való elhelyezkedéshez és megfeleléshez.

A zenei oktatás egyik fő problémája napjainkban a más országokkal való összeegyeztethetőség kérdése. A többféle látásmód az, amely miatt a zenei oktatás egységesebbé tétele gondokba ütközik (Väkevä, 2013). A zenei oktatásnak szüksége lenne a fejlődésre, de természetesen úgy, hogy a zenei hagyományok országokon belül ne sérüljenek. Ezért lenne fontos valamennyire egységesíteni az elképzeléseket és egy új, modern világ felé nyitó zenei oktatási tervet kidolgozni, de mivel az oktatási tervek országonként teljesen más szinten állnak, ezért ez a gondolat csak tervként maradhat meg a következő években. A zenei oktatást tanárok és diákok egyéni tapasztalatai befolyásolják, ezért szinte lehetetlen egy-egy módszert kényszer jelleggel alkalmazni. A zeneoktatás hagyományon alapszik generációkon keresztül átadódik, így például egy-egy tanár speciális módszerét csak a nála tanulók viszik tovább, és csak ők adhatják át másoknak (Jorgensen, 2014). A mesterkurzusok lennének például azok a helyek, ahol a diákok megismerkedhetnek a különböző módszerekkel, de mivel nem minden diák és nem minden tanár vesz részt ezen, ezért a zenészek tudásának egy része szinte titokban marad.

2.2 PÁLYAVÁLASZTÁS

A zenész pálya általános leírását a www.életpálya.munka.hu egyértelműsíti, mely szerint: „Zenedarabokat alkot, zeneműveket átír, hangszerel, zenei kompozíciókat ad elő, fellép szólistaként vagy zenekar, kamaraegyüttes, operatársulat, könnyűzenei-, népzenei együttes tagjaként koncerttermekben, színházban, táncházakban, vendéglátóhelyeken, szerepel filmen, televízióban, felvételeket készít lemezstúdióban. Feladatai: a) összhangzattani, hangszerelési, illetve a zenei formákra vonatkozó ismeretek felhasználásával zenemű megalkotása; b) zeneművek, dallamok átírása más hangszerekre, nagyzenekarra, kamarazenekarra vagy énekhangra; c) játék egy vagy több hangszeren szólistaként vagy zenekar, együttes tagjaként, d) éneklés szólistaként vagy énekegyüttes tagjaként.”

A diplomás pályakövetési rendszer 2011-es országos adatbázisán végzett háttértényező vizsgálatban a művészeti képzést kihagyták, kis elemszám, és specifikus képzési profil miatt. Ellenben a vizsgálatból kiderült, hogy Magyarországon viszonylag alacsony a BA/MA átlépés aránya, míg más országokban ez 60-70 % addig Magyarországon csak 44 % (Veroszta, 2012). Ezt okozhatja a BA diplomával elhelyezkedés kiszélesítése is, illetve az egyéb, BA diploma után is megszerezhető szakképzések népszerűsége, melyek például zenész-képzéshez is jelentősen kapcsolódnak. A zenész-képzéseknél a BA diplomával is sokan sikeresen helyezkednek el zenekaroknál, ugyanakkor magasabb vagy több képzés esetében sokkal jobbak és szerteágzóbbak az elhelyezkedési lehetőségek.

2009-2010-ben érettségizett diákokon felvett minta alapján, azok szerint, akik érettségi után jelentkeztek a felsőoktatásba 77,6 % mondta azt, hogy a diploma szükséges a boldoguláshoz, míg a felsőoktatásba nem jelentkezők 62,8 %-a szerint nem szükséges diploma. A továbbtanulás azzal is összefüggést mutat, hogy akik szerint a diplomás bérezés többet jelent, sokkal szívesebben tanulnak tovább (Nyüsti, 2012). Ez a kérdéskör a zenész tanulók esetében. A kutatásból jól látható, hogy a diplomás és a diploma nélküli csoport is megtalálhatja a számára optimális állást, nyilvánvalóan nem ugyanakkora fizetéssel és munkaidővel. A végzett zenészek esetében is igaz ez, bár ebben ezen a pályán sok esetben a tehetségek versenye az, amely alacsonyabb képzettségi szinten tartja a művészeket, akár egy életen át. A Zeneakadémián 2009-ben készített interjú során (Mihály, 2009) Batta András rektor röviden bemutatja a zenésszé válás folyamatát és az ezt követő nehézségeket. Ő maga is csellistának készült, de később rájött arra, hogy az ő képességeivel kommunikátorként

sikeresebb lehet, ezért zenetudományi pályára helyezkedett el. Később zenetudományi és csellista diplomát is szerzett. Kiemelte, hogy a zenetudomány nem csak egy szellemtudomány, hanem gyakorlati jellegű is. Diplomaszerzése után a Zeneakadémián kezdett dolgozni gyakornoki ösztöndíjjal, majd 2004-ben rektor lett. A Zeneakadémián sok világhírű zenész tanult, és napjainkban is több külföldi tanulója van, mivel világszerte elismert intézmény. A külföldi tanulók sok esetben a saját meglévő zenei kultúrájukból a magyar diákokkal is megosztanak olyan elemeket, melyek hasznosnak bizonyulnak a későbbiek során. A Zeneművészeti intézmények külföldi kapcsolatai tehát nem csak a világlátás és az intézmények népszerűségének növelése érdekében fontosak, de a zenészek egymástól tanulható teljesen újszerű módszereinek megismerésére is irányulnak. Erre jó példa az, hogy ha például egy magyar és egy ausztrál zenekar együtt játszik, az oboisták pedig megosztják egymással a nádfaragás fortélyait, amit később esetleg másoknak is továbbadnak, népszerűsítene. Ezek nem szakmai titkok, csak az évtizedek során kialakult nemzeti szokás az, ami által ők ezt elsajátították, így újszerű lehet egy-egy új technika, amit a más országból jövő zenészek meg szoktak osztani egymással, illetve sok hasznos tanáccsal látják el egymást szakmai kérdésekben is.

Diplomás kutatás 2010-es felmérése alapján (Garai, 2012) alapvető nemi különbségek vannak egyes jelentkezési területeken. A jelentkezési felvételi adatokat összefoglaló táblázatok alapján a művészeti képzésben első helyen állami szakra jelentkezők közül a férfiak-nők aránya általában a nők számának kedvez szinte minden évben. Érdekes megfigyelni, hogy a régi zenekarokban a zenészek összetétele a férfiaknak kedvezett, míg mára egyre több női zenészt látni. Ami külön érdekesség, hogy az eddig férfiasnak tartott hangszereken (főleg fúvós) is egyre több nő játszik. Bár anatómiailag igazolt, hogy a férfiak inkább hasi-rekeszizom irányú, míg a nők inkább mellkasi légzést végeznek többet, és a fúvós hangszerek mindegyikéhez a rekeszlégzés szükséges, mégis a fúvós hangszereken is egyre több kiváló női zenész játszik. Jól látható, hogy kitartással, akaraterővel és gyakorlással egy anatómiai különbség sem jelent előnyt. Fontos megemlíteni, hogy amellet, hogy a szakmában egyre több nő dolgozik, ez sajnos a keresetek szempontjából negatívabb megítélés alá esik. Az afsz.hu által közzétett diagram szerint (Nagy, 2012) az átlagkereset szempontjából 2002-2010 között, a nemek arányában eltérően alakult. A férfiak átlagkeresete minden évben több volt, mint a nőké, akár 40.000 Ft eltéréssel. Természetesen ezek az adatok nem kizárólag a művészeti állásokat vizsgálják, így a zenész-állásoknál ezek száma eltérő lehet. Olyan esetek is előfordulhatnak, hogy egy-egy női szólista ismertségével többet keres, mint bármely más

zenész társa. A legfontosabb azonban a befektetett munka helyes megítélése lenne a bérezés szempontjából is, ami nem feltétlenül érvényesül napjainkban, függetlenül a nemtől.

A tudásgyarapítással nem csak a jobb állás válik elérhetővé. Diplomás kutatás adatbázisa alapján (Engler, 2013) a továbbtanulási motivációt tekintve az 1-3. helyen az egyéni ambíciók, diploma megszerzése, könnyebb elhelyezkedés reménye szerepelt, míg az utolsó három helyen a házastárs, szülő, barát biztatása. Ebből kiemelve a nappalis hallgatók 1-3. helyekre rangsorolt motivációja 2008-ban és 2012-ben is ugyanaz volt: Jól jövedelmező állás, diploma nélkül nem lehet elhelyezkedni, diplomával könnyebb elhelyezkedni. Érdekes megfigyelni, hogy az egyénhez közelálló személyek a lista legvégére kerültek átlagosan. Jó lenne látni ezt az arányt zenészek esetében, mivel ez a pálya sok esetben családi tradíción alapul. A zenész családokban ritka esetben fordul elő, hogy a gyerekek egyike sem zenél vagy más művészi pályát választ, mert így nem csak a család zenei hírneve, de az esetleges zenekar fennmaradása, vagy a zenekarba bekerülés is biztossá válik. Valószínűleg ezekben az esetekben az egyéni ambíció is meghatározza a családi pálya követését, azonban jól látható, hogy a diploma elhelyezkedést segítése illetve ezzel összefüggő kedvező állásajánlat kerül középpontba.

2.3 MUNKAERŐPIAC

Batta András szerint rendszerváltás óta meg kellett tanulni az emberek felé nyitni, menedzsment tervek kidolgozni, hogy a zene népszerűsége töretlen maradjon. A komolyzene az az irányzat, amely veszített népszerűségéből (Mihály, 2009). A zenészeken kívül kevesen nyilatkoztak arról, hogy szeretik a komolyzenét, sokan úgy beszéltek róla, mint egy régi, megújulni nem képes irányzatról. Természetes, hogy minden évben van egy uralkodó stílus, ami népszerű, és sokan hallgatják, de nem létezik olyan, hogy egy zenei stílus lejárt, amíg vannak zenészek, akik ezt a stílust játsszák. A komolyzene népszerűségét több koncertterem és színház, többek között a Magyar Állami Operaház is vissza akarja állítani, ezért új, modern látványelemekkel dolgoznak fel darabokat, amellet, hogy a zenészek ugyanazt a szimfóniát játsszák. Tehát a klasszikus zenészeknek új lehetőség adódott, melyben nem kell átképezniük magukat más zenei irányzatot választva, hanem tovább vihetik a tudásukat az új díszlet és rendezés adta lehetőségekben. Ehhez természetesen a Zeneakadémiának is fel kell zárkóznia. Batta András egyszer találkozott egy non-profit üzletekkel foglalkozó üzletemberrel, aki felhívta a figyelmét a világ változásaira. Rájött arra, hogy az átalakult támogatási rendszer mellett ahhoz, hogy legyen elég pénz például hangszerekre, a Zeneakadémia is egyfajta vállalatná kell alakuljon. Mivel az intézmény nem teljesen alakítható át így, megfogadva a tanácsokat gazdasági szakembereket is alkalmazott.

A Zeneakadémián és más egyetemen illetve főiskolán a zenei képzések osztott formában folynak. Batta András szerint az osztott képzés súlyos hátránya, hogy BA diplomával alig lehet elhelyezkedni, és így tanári állást sem vállalhatnak a BA végzettségűek (Mihály, 2009). A zenészek esetében az osztott képzés szétdarabolta az évek során jól működő precízen összeállított képzési rendszert. Sok olyan tárgy került be a BA és MA képzésekbe, amelyek a zenész képzés szellemtudományi részét erősítik, míg több gyakorlati képzésű tárgy a mesterszakra került. A szakképzés és az egyetemi képzések is felkészítik a zenészeket arra, hogy későbbi munkájuk során mire kell számítsanak majd. A kötelező félévente ismétlődő szólista felállású vizsgák, és a zenekaros játék már a képzés ideje alatt informálja a fiatal zenészeket arról, mi is érdekli őket igazán, illetve milyen nehézségekkel kell majd szembenézniük az oktatásból kikerülve.

Az osztott képzés megnehezíti a tanári képzést is, mivel így kevesebben jutnak el erre a fokozatra, és hiány alakul ki a zenei tanári pályán. A nem tanári munkalehetőségeket tekintve

a szakképzéstől kezdve már el lehet helyezkedni végzett zenészként, bár itt is a munkahelyek meghatározhatják milyen képzettséget igényelnek, tehát a nevesebb helyekre valószínűleg magasabb képzettséget igényelnek a munkavállalók versenye miatt. A zenészek esetében azonban ez a probléma sokkal árnyaltabb. Karrierlehetőségek szempontjából három jól elkülöníthető a tanári, szólista és zenekaros karrier.

A tanári karrier a zenészek esetében a gyakorlati és pedagógiai tárgyakon kívül egyfajta mentorálást is jelent, ahol a tanárnak nem 15-30 fős osztályban kell tantárgyat tanítaniuk, hanem egyéneket kell formálniuk és segíteniük. Minden növendék más, mások az erősségek, gyengeségek a fejlesztendő területek az érdeklődés. A zenész tanároknak tehát rendelkezniük kell olyan képességekkel, melyekkel ezeket az egyéni tulajdonságokat felméri, és a növendékeknek képesek lesznek a számukra megfelelő módszereket és darabokat kiválasztani. Nem csupán a módszer és a technika alapjait adják át, de egy olyan személyre szabott foglalkozást tartanak minden órán, amellyel az egyén fejlődését támogatják. Sok esetben olyan neves zenészek vállalnak el, akik tárgyi tudása nagy, és bár nem végeztek tanári képzést, mégis a tudásuk, és a diákokkal való előrehaladásuk miatt óraadóként, vagy táborszervezőként segítik a növendékeket.

Szólistának legtöbb esetben az megy, aki a legjobbak között van, hiszen a már diákkorban elért eredmények és ajánlások megnyitják az utat a szólista karrier felé. Napjainkban nehéz szólista karrierbe kezdeni, hiszen ez igen nagy felelősséggel jár, és kevesen tudnak olyan pozíciót kialakítani szólistaként a munkaerőpiacon, hogy nevük ismertté váljon, és országos, vagy nemzetközi hírnévre tegyenek szert. A szólista karrierhez ki kell építeni egy kapcsolatrendszert is, az önmenedzselést is meg kell ismerni, hiszen csak így lehet megismertetni másokkal azt, amit a szólista képvisel. Vannak olyan hangszerek, például a zongora, melyek önmagukban szólista karriert feltételeznek, hiszen a zenekarokban csak időszakosan egy-egy darab erejéig, illetve önálló koncertek előadására hivatottak. Az ilyen hangszerek esetében a szólista karrier mellett kisebb, pár hangszerből álló kamara együttesek alakulhatnak, több lehetőség reményében. A tehetségeket a Zeneakadémián például a Zeneakadémia Baráti Köre alapítvány támogatja.

Ha nem szólista illetve tanári karierről van szó, hanem például zenekari állásról, meghatározó lehet az is, hogy az egyén milyen hangszeren játszik. Egyes hangszerek jobban keresettek, vagy ritkábbak, így könnyebb álláshoz jutni, vagy például bizonyos hangszerekből több van egy zenekarban, és sok esetben itt a kiemelkedő tudás az, amivel be lehet kerülni,

mert egy-egy pozícióra túljelentkezés van. Nyilván a zenészek a hangszer választásakor elsősorban a hangszer szeretetét, vagy a környezetük javaslatát tekintik elsődlegesnek, és nem a munkaerő piaci igényeket, ami a hangszerválasztási életkort tekintve nem is várható el az átlagosan 6-14 éves korosztálytól. A bizonyos zenekari pozícióba való bekerülést az is meghatározza, hogy a zenekar átlagosan milyen nehézségű darabokat játszik. Attól nem lesz valaki jelentéktelen zenész, hogy az előző zenekarában legjobbnak számított az ottani darabokat játszva, és az új helyen már a próbajátékon nem sikerül eljátszania az általa sosem játszott, sokkal nehezebb technikát igénylő darabokat. Más teljesítményszinthez szokva egyéni gyakorlás és készülés mellett azonban sikerülhet a bejutás sokkal magasabb szintre is. A zenekarok ugyan sok esetben végzettséghez kötik a bekerülési lehetőségeket, azonban a próbajáték az, ami igazán meghatározza a zenész munkavállalók bekerülését, tehát a gyakorlati tudásról mutatott kép túlmutathat a diplomán.

A Zeneakadémián nem annyira limitált az MA képzésre jelentkezők száma, mint más egyetemeken, mivel mindenkinek lehetőséget akarnak biztosítani. Ez azért jó, mert így aki szeretne tovább lépni az motivált lesz, hiszen tudja, általában a jelentkezők számát figyelembe véve is kialakíthatják felvehető tanulók számát. A BA diplomakoncert után az MA képzésekre is felvételi eljárással kell jelentkezni, így ugyanúgy, mint a BA jelentkezéskor, egy meghallgatáson kell részt venni. Ez a rendszer többek között arra is lehetőséget biztosít, hogy akik nem a Zeneakadémián szereztek BA diplomát, itt kapjanak lehetőséget a mesterképzésre jelentkezni.

A munkahely és lakóhely közötti ingázás főleg kényszer vagy lehetőség hiány miatt alakul ki. A Gazdaságkutató Zrt., 2009-ben végzett kutatást (Adler & Petz, 2010), melyből kiderült, az ingázók több mint negyede nem tud máshogy a képzettségének megfelelő munkát végezni. A zenészek esetében különösen igaz, hogy egy-egy fellépés miatt gyakran más városokba, néha még külföldre is el kell utazniuk, és nem minden esetben van megszervezve a helyszínre való eljutásuk. Sokan járnak fel a fővárosba is, mivel itt sokkal több zenekar és zeneiskola található, mint más városokban az országban. Az ingázás a zenészek életének szerves része, ezért aki erre a pályára lép, azt általában nem zavarja a sok utazás. Mivel a foglalkoztatóknál legfontosabb a szakmai tapasztalat és képzettség, sok esetben hívnak egy-egy koncertre kiegészítő embereket más zenekarokból, zeneiskolákból, akár külföldről is a színvonalas koncertekhez. Ehhez kapcsolódóan megemlítenék egy mobilitásról készített felmérést (GKI, 2009), amely a napi átlagos munkahelyre, majd onnan lakóhelyre utazási időt vizsgálta (Sum, 2012). A vizsgált alanyok 46 %-a 40 percnél kevesebbet utazik, és 10 %-uk utazik 160 perc

felett, ami azt mutatja, hogy az alanyok több mint fele 40 percnél többet utazik, tehát ha például Budapestet vizsgáljuk vagy külvárosban élnek, vagy más városból járnak fel.

Sok zenész nem mer munkahelyet váltani, mert tart attól, hogy ha kimegy külföldre, vagy máshol vállal rövidebb munkát, a régi munkahelyén már betöltötte valaki az ő pozícióját. Speciális esetekben a művészeti pályákon úgynevezett művésznyugdíjazás van érvényben. Erre természetesen korhatárral lehet jogot szerezni, de a korhatár előtti ellátásra is érvényesíthető bizonyos esetekben (Farkas, 2012). A nyugdíjazás kérdése a jövőben probléma lehet, ha a munkahelyek állandóan változnak, vagy nem igazolt külföldi munkát vállalnak az egyének.

A külföldi munkalehetőség a zenészek esetében is elérhető, már az egyetem mellett részt vehetnek ösztöndíj programokban, illetve ha már középiskolás korban zenekarban játszanak, cserekapcsolatokkal kimehetnek turnézni más országokba. Természetesen a külföldi ösztöndíj lehetőségek is adóttak, ezekben az esetekben nem feltétlenül csak a tanulmányi átlagot és a motivációs levelet nézi meg a tantestület, hanem a hangszeres tudást is. Az első EURES állásod projekt (Elek, 2012a) például segít munkát találni más országokban, több területen is az egyetemről kikerülő munkavállalók részére. Ezt a projektet fel lehetne használni zenészek külföldi tapasztalatszerzésének segítésére, így mindenki lehetőséghez juthatna, aki szeretne nem csak Magyarországon tapasztalatot szerezni. Napjainkban főleg a híresebb, befutottabb zenészek vagy zenekarok kapnak több külföldi lehetőséget, és emiatt sokan félnek megpróbálni jelentkezni ilyen programokra, vagy nem is tudnak róla. Az Európai Unióban lehetséges olyan munkavállalási forma, amelyet kiküldetésnek neveznek (Török, 2013). Ez maximum 2 évre szól, és közben a munkavállaló folyamatos kapcsolatban marad azzal, aki kiküldte őt. A munkavégzésnek ez a formája nem annyira népszerű ezen a pályán, mivel itt a felvett emberekre szükség van, hiányukban nem tud megfelelően működni a zeneiskola vagy a zenekar. Vendégművészek fogadására mindig van lehetőség, illetve külföldi munkavállalásra is, de ezek általában magánúton, a munkahelytől függetlenül valósulnak meg. Például a szakmai gyakorlattal lehetőség adódik külföldi tapasztalatszerzésre is, a fiatal tanulók számára, és így biztonságosan, az egyetemen keresztül tudnak külföldi munkát vállalni. A gyakorlatok szakmailag mindenképpen beszámíthatóak, de a fizetés kérdéses, sok esetben ez nem jár vele együtt, így a tanulók csak az egyetem támogatására számíthatnak, és emiatt kevesen is próbálnak élni ezzel a lehetőséggel (Zemplényi, 2014). Nem csak a pénz, de a jogi háttér és sokszor nehezen áttekinthető, a szerződések kötése, és a határidők ugyancsak sok tanulót visszatartanak attól, hogy elinduljanak a külföldi lehetőségek

keresésének útján. Fontos lenne biztosítani nem csak az oktatásban, de a munkahelyek terén is az átjárhatóságot.

Egy másik példa lehet a Trenkwalder cég új hálózata is, amely fiatalok munkalehetőségét biztosítja (Elek, 2012b), azonban főleg csak egészségügy és informatika területén, mivel művészeti képzésre nincs keret. Sajnos a művészeti képzések egyfajta második helyen állnak a munkapályázatok kapcsán, valószínűleg azért, mert hasznosság szempontjából nem tűnnek elsődlegesnek. Azt azonban sokan elfelejtik, hogy a kultúra a társadalom része, tehát ha megszűnnek a kulturális programok, a társadalom sem képes olyan formában fennmaradni, ahogyan napjainkban létezik, így tehát muszáj a művészeteknek is esélyt adni a továbbfejlődésre. Az Európai Unió Tanácsa és a Parlament egy olyan csomag kidolgozását javasolta, amelyben a fiatalok diploma utáni elhelyezkedése garantált lenne. Az ifjúsági munkanélküliség aránya napjainkban 13 országban meghaladja a 25 %-ot, amelynek javítása az Európa 2020 stratégia része (Elek, 2012a). Az Európa 2020 stratégia talán segítene a zenész fiatalok elhelyezkedésében is, de erre leginkább egy specifikus, művészekre vonatkoztatott stratégia lenne a legalkalmasabb. A fiatalok még nem rendelkeznek munkatapasztalattal, emiatt hátránnyal is indulhatnak olyan munkahelyeken, ahol munkatapasztalat szükséges (Ember, 2013). A zenészek esetében a munkatapasztalat a próbajátékok esetében csak egy bónusz lehet, de igazából a teljesítmény alapján veszik fel a munkavállalókat. A zeneiskolákban is sok esetben alkalmazzák az eredményesebb, jobb helyen befutott zenészeket, mint azokat, akik esetleg több év tanári tapasztalattal rendelkeznek, hiszen a tanulóknak is a hangszer sikeres elsajátítása a fő célja.

Külföldi munkáknál mindig probléma hogy nem egységes a piac, tehát nem biztos, hogy az egyén tudja azt mire vállalkozik a munkát elvállalva. Ezen kívül információhiány miatt nem tudják hova forduljanak gondjaikkal a munkavállalók (Elek, 2011). Sok esetben okozza ezt a tájékozatlanság, úgy mennek külföldre dolgozni, hogy nem tervezik meg alaposan útjukat, a célország után olvasva, vagy egyszerűen nyelvi nehézségek keserítik meg a mindennapjaikat. Úgy tűnhet, ez utóbbi nem érinti a zenészeket, hiszen nekik nem kell ügyfelekkel kommunikálniuk mindennap, de a helyzet azt mutatja, a saját menedzselésük és az életük megszervezéséhez nekik is szükségük van társalgási szintű nyelvtudásra, amelyre napjainkban nem készítik fel őket külföldi munkavállalás előtt.

A hazai munkaerőpiac helyzete 2009-2011-ig a statisztika tükrében a KSH elemzése alapján (Lindner, 2010 & 2011) az alábbi saját készítésű táblázat (2. táblázat) foglalja össze csak a művészet, szolgáltatás, szabadidő területen készült kimutatások alapján:

2. táblázat hazai művészeti ágazat munkaerőpiac

Időszak/Kritériumok	Fizikai alkalmazottak száma (fő)	Szellemi alkalmazottak száma (fő)	Átlagos havi bruttó munkajövedelem (Ft)	Egyéb jövedelem (Ft)	Teljes foglalkoztatott jövedelem- fizikai (Ft)	Teljes foglalkoztatott jövedelem- szellemi (Ft)	Teljes foglalkoztatott jövedelem- átlag (Ft)
2009 január-október	143 000	234 000	175 432	8794	119 206	206 435	175 472
2009 január-december	143 000	234 000	179 199	9583	121 859	210 555	179 199
2010 január-április	128 000	232 000	184 924	7759	131 202	211 762	184 924
2010 január-június	130 000	232 000	182 408	8797	128 083	210 034	182 408
2010 január-december	131 000	233 000	179 981	10 405	125 002	208 016	166 509
2011 január-március	121 000	238 000	180 305	8914	117 988	208 336	163162
2011 január-június	123 000	238 000	185 260	8782	119 270	215 319	167 295

Forrás: Lindner (2010 & 2011) alapján saját szerkesztés

A táblázatból jól átható, hogy a fizikai alkalmazottak száma közel a fele volt a szellemi alkalmazottak számának mindhárom évben, és számuk csökkenő tendenciát mutatott, míg a

szellemi foglalkoztatottaké növekedett. Az átlagos havi bruttó jövedelem hullámzó értékei mellett az egyéb jövedelem is változékony, de egyik évben sem éri el a 11000 Ft-ot. A teljes foglalkoztatás tekintetében a szellemi foglalkoztatottak bérezése nőtt, de a fizikai dolgozóké csökkent, így az átlagfizetés csökkenést mutat. Az adatok sajnos nem specifikusan a zenészekről mutatnak be számadatokat, hanem az összes művészeti munkakörből, így nehezebben megítélhető a zenészek helyzete.

A zenészek esetében is érvényesül az egyik legfontosabb bérezési elv: az egyenlő munkáért egyenlő bért. Az elv lényege, hogy nem lehetnek nemi megkülönböztetések a fizetésekben ugyanazért a munkáért (Dihen, 2013). A nők fizetése azonban még mindig elmarad a férfiakétól, ezen a pályán is, hiszen a női dolgozók például gyerekvállalás idején ténylegesen kénytelenek a munkájukat szüneteltetni. Ezt sokszor befolyásolja a hangszer is, de vannak olyan hangszerek (főleg fúvósok), amelyek esetében a női munkavállalók már a terhesség előrehaladottabb szakaszában munkaképtelenné válnak a megváltozott testkép miatt. Ennek a problémának a kezelése nehéz feladat, hiszen a kimaradó női zenészek helyére alkalmazni kell valakit, és emiatt sok esetben nem biztos, hogy a gyermekes anyuka vissza tud menni ugyanarra a helyre dolgozni. Érdemes azonban belegondolni abba, hogy míg más pályákon az irodán belül leosztják a feladatokat, és nem feltétlenül vesznek fel új embert, vagy könnyen felvesznek mást, addig a zenekaroknál egy kürtös szólista pozíciót nem fog tudni más betölteni, és nehezen fognak találni mást, aki olyan szinten lesz, mint a kismama, aki épp elment. Ez a probléma meghatározza a foglalkoztatást is, és emiatt sok esetben nagyobb karriert jósolnak férfi zenészek számára, mivel nekik nem lesz kimaradt idejük a jövőben.

Egy másik problémaforrás teljesítményorientált munka, amelyet megfelelően kell jutalmazni, úgy, hogy senki se érezze egyenlőtlennek és igazságtalannak a feltételeket. A zenészek körében ez is összetettebb kérdés, ugyanis az átlagtól eltérő bérezés ritkábban fordul elő, főleg olyan esetekben, ha valakit szólistának hívnak egy koncertre, vagy valamilyen a munkáján túli feladatot kap. Ha megfigyelünk egy zenekart koncert közben, magunk is láthatjuk ki játszik többet, ki kevesebbet, és felmerülhet bennünk a kérdés, hogy ennek arányosan kellene-e jutalmazni a zenészeket. Ezt a kérdést azonban érdemes elvetni, hiszen egy adott koncert, csak egy pillanatnyi állapota a zenészek teljesítményének. Sok koncertet együttvéve van ahol egyik van ahol másik tag kap több szerepet, a bele fektetett munka pedig mindenki esetében sok időt és energiát vett igénybe. A zenetanárok esetében a tanulók számától is függhet a bérezés, amely arányos a befektetett idővel. Azonban Budapesten ugyan

arra a munkára több bért lehet adni, 2012. 07. 01-jétől meghatározott munkaerő piaci viszonyokra hivatkozva (Dihen, 2013), és ezzel a zenészek munkakeresése is inkább Budapest felé terjed, míg a vidéki zeneiskolák és zenekarok sokszor munkavállaló hiányában vannak.

A zenész pályán sok esetben előfordulhat, hogy a szigorú munkaidőhöz kötött munka elavul. Próbák a koncertekhez mérten alakulnak ki, vagy idényjellegűek, mint például egy turné. A munkaidő azonban leginkább rugalmasnak tekinthető. A rugalmas munka az, amelyet nem napi 8 órában meghatározott keretek között végeznek (Répáczki, 2014), így például az óraadó tanárok is, vagy a zenekarban játszóak sem ülnek mindennap meghatározott időben a próbateremben. Ennek a munkamódnak nagy előnye, hogy mellette más programokat is be lehet szervezni, tanulni illetve családdal foglalkozni is van idő. Hátránya azonban, hogy akármikor lehetnek próbák vagy koncertek, tehát nagy valószínűséggel hétvégén is, ami viszont nem jól összeegyeztethető a családi élettel. Sajnos a kiszámíthatatlanság miatt nehéz család mellett is aktív zenészként karriert építeni, hiszen a fellépések és a próbák rendje sokszor ütközik a család szabadidejével, de ennek változtatására nem sok lehetőség adott, mivel az emberek hétvégén és esténként járnak koncertekre, mert akkor van szabadidejük. A zenész pálya tehát nagy áldozatokkal jár, amelyet tudatosan vállal minden erre a pályára készülő.

A fiatal munkavállalók sok esetben az iskolából kikerülve vezetőként helyezkednek el (Répáczki, 2013), és ez igencsak megosztja az emberek véleményét. A mai fiatalok ugyan tovább visznek bizonyos hagyományokat, de már más az értékrendszerük, mint az előző generációnak. A munka-magánélet egyensúlya fontosabbá válik számukra, már nem áldozzák fel a családot a munkahely miatt, nem akarnak túlórázni, és nem félnek a kirúgástól annyira, mint az előző generációkban. A teljesítmény és anyagiak összefüggése náluk abban mutatkozik meg, hogy minél kevesebb munkával több pénzt szeretnének keresni, az önmegvalósítás az egyik fő céljukká válik, és a technológiai eszközök használata, valamint a folyamatos csapatmunka már nem idegen tőlük. Ez utóbbiak megléte az előző generáció pályakezdésekor még nem állt rendelkezésre, illetve nem volt elterjedt. Az új munkahelyi elvárások miatt így tényleg a fiatalabb generáció értékpreferenciája tűnik elfogadhatóbbnak akár a vezető pozíciók betöltésére, azonban ők életkoruk miatt nem biztos, hogy minden esetben, minden pozícióban alkalmasak erre. Pályakezdő zenészként, ha valaki nagyon sikeres volt már a tanulmányai alatt is, elérhetővé válhat szolamvezetői pozíció, amelyben előfordul, hogy a zenekarnál több éve munkaviszonyban álló zenész lesz a kisegítő a fiatal zenész mellett. Ez a jelenség igen ritka, és csak a kivételes tehetségek esetében fordul elő, azonban

ha ez megtörténik, általában mindenki elismeri az adott zenekarban a pozícióba lépő fiatal zenészt, hiszen a próbajáték és a későbbi munka során is bizonyítja a pozícióra való rátermettségét. A magasabb pozíciókhoz nagyobb önmenedzselésre van szükség, de általánosságban mindenkinek rendelkeznie kell ezzel a képességgel, hogy eladhassa magát a munkaerő piacon (Gárdus, 2013). Ez az önmenedzselési képesség azonban nem alakul ki mindenkiben, és sokszor a képzések alatt sem sikerül elsajátítani. Fontos, hogy mindenki tudatában legyen a szakmai céloknak, a rövid és hosszú távú terveknek, és kellő önismeretnek. Zenészek esetében elsősorban a képzés alatt el kell dönteni a karriertípust. Tanárként kevesebb önmenedzselésre lesz szükségük, mint szólistaként vagy zenekari tagként, így ezen a pályán a saját diákjaik menedzselését kell, hogy elvállalják. Ezeket a képességeket fontos lenne már az egyetem során fejleszteni, hogy a munka során jól tudjanak vele érvényesülni.

3 MÓDSZEREK- A VIZSGÁLAT ELŐZMÉNYEI (*Allegretto*)

A vizsgálatot **általam összeállított kérdőívekkel** végeztem papíralapú illetve online elérhető formátumban 2014. áprilistól szeptemberig terjedő időszakban. A válaszadók különböző zenekarokból, zeneiskolákból és felsőfokú intézményből kerültek ki. A kérdőív a zenészek alaposabb és pontosabb megismerését szolgálja, számukra íródott, ezért fontosnak véltem a személyes megkeresést és kapcsolatfelvételt a kitöltőkkel. Mivel ezen a pályán viszonylag kevesen vannak, és nagyon ritkán fordult elő, vagy többek szerint sosem, a megkeresés munkaerőpiaccal, képzéssel kapcsolatos felmérésekben, ezért váratlanul érte a megkérdezetteket ez a kérdőív. Volt olyan egyén, aki elzárkózott a kitöltésétől, mivel furcsának találta, hogy ezen a pályán külön felmérést szeretne valaki készíteni, így ezekben az esetekben nehézségekbe ütközött a kérdőív kitöltése. Nem volt olyan intézmény illetve munkahely, ahol a zenészek több mint fele vállalkozott volna kitölteni a kérdőívet, az előbbieken említett idegenkedés miatt, illetve a pályán mozgók létszáma nem túl magas.

A **kérdések a szakirodalmi részben elkülönített három nagyobb témakörbe illeszkednek: a képzés, pályaválasztás és a munkaerőpiac.** A kérdések a szakirodalomra reflektálva, illetve a legfontosabb mérföldköveket alapul véve a hipotézisek beigazolását támogatják. **Kétféle kérdőívet használtam** (1. és 2. melléklet), melyek kérdései csak **zárt kérdések** legtöbb esetben egy-öt válaszlehetőség közül lehetett választani. A két csoport kérdései sok esetben megegyeztek, csak néhány esetben tettem fel specifikus, csak a csoportra értendő kérdést, amelyekkel főleg a két csoport számára azonos kérdések alaposabb vizsgálatát szerettem volna elérni, illetve kiemelni specifikus elemeket. A kérdések feldolgozását, illetve az eredmények bemutatására szolgáló táblázatokat és ábrákat az **SPSS program segítségével** dolgoztam fel.

A közel százfős minta két csoportból épül fel, ahol a kitöltők szinte fele-fele arányban vannak a teljes minta létszámához viszonyítva. Az egyik csoport a **még tanuló zenészek (52 fő)**. Ide sorolható minden olyan zenész, aki nem csak szabadidős tevékenységként zenél, hanem hosszú távú terveik vannak vele, és a jövőben ezen a pályán szeretne elhelyezkedni. A tanulók, akik a kérdőívet kitöltötték vegyesen, szakképzősök és egyetemisták voltak. A vegyes iskolai tanulmányok azért voltak fontosak, hogy minél különbözőbb helyekről jövő tanulók válaszait lehessen összehasonlítani ugyanazokban a kérdésekben. Úgy gondolom a

szakképzős szintnél fiatalabbak életkoruk miatt nem lettek volna alkalmasak a kérdőív kitöltésére.

A **végzettek (45 fő)** esetében az szakképzést végzett, és az egyetemi diplomákkal rendelkező már zenész végzettségűek töltötték ki a kérdőívet. A kitöltők főleg az egyetemi végzettségűek közül kerültek ki, és főleg zenekaroknál illetve zeneiskolákban dolgoznak. A két csoport különválasztása két kérdőívvel azért volt fontos, mert a még nem dolgozók, és életkorukból adódóan fiatalabbak teljesen más képet láthatnak a képzésükről és pályájukról, mint azok, akik már dolgoznak, és az idősebb korosztályt képviselik.

A két csoport összehasonlítása a három főbb témában adott válaszokra a különbségek és hasonlóságok kiemelésére szolgál, mivel minden hipotézis és feltevés egyáltalán nem vonatkoztatható általánosságban a zenészekre a generációs különbségek miatt sem, és többek között azért sem, mert a már végzett zenészek többsége egy teljesen más rendszerben került be a munkaerőpiacra, ahol más munkaerő piaci erősségek és gyengeségek mutatkoztak, mint napjainkban. A különbségek miatti összehasonlítás már önmagában érdekes lehet, azonban a három fő témakör mentén adott válaszokból egy átfogóbb képet kaptam a zenészek helyzetéről általánosságban.

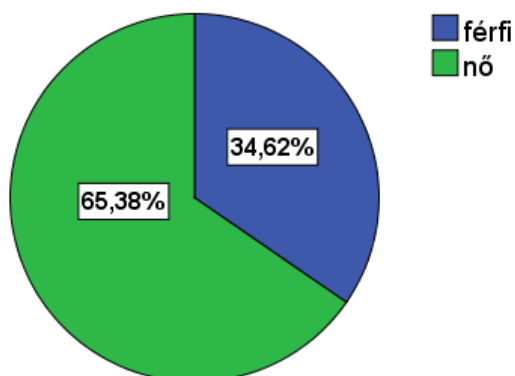
4 EREDMÉNYEK (Sforzando)

A zenész tanulók (52 fő) **átlagéletkora** 24 év (1. ábra) és a **nemek megoszlását** a következő diagram szemlélteti (2. ábra), melyen jól látható, hogy a férfiak száma (18 fő) megközelítőleg a fele a nők számának (34 fő).

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Életkorod ?	52	19	60	23.79	7.124
Valid N (listwise)	52				

1. ábra Tanulók életkora

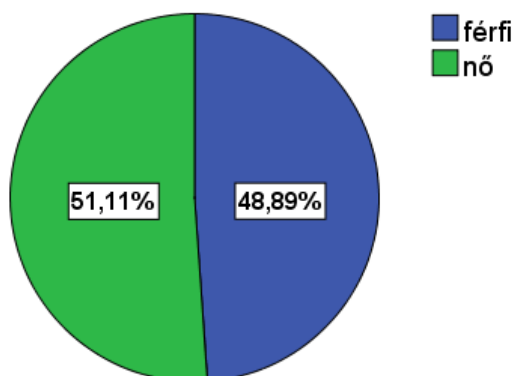
2. ábra Tanulók- nemek megoszlása

A végzett zenészek esetében (45 fő) az **átlagéletkor** 40 év lett (3. ábra), és a **nemek megoszlása** (4. ábra) eltérően alakult a zenész tanulókhoz képest, mivel a férfiak (22 fő) és a nők (23 fő) aránya közel azonos volt. E két változót a 3. és 4. ábra mutatja.

Descriptive Statistics

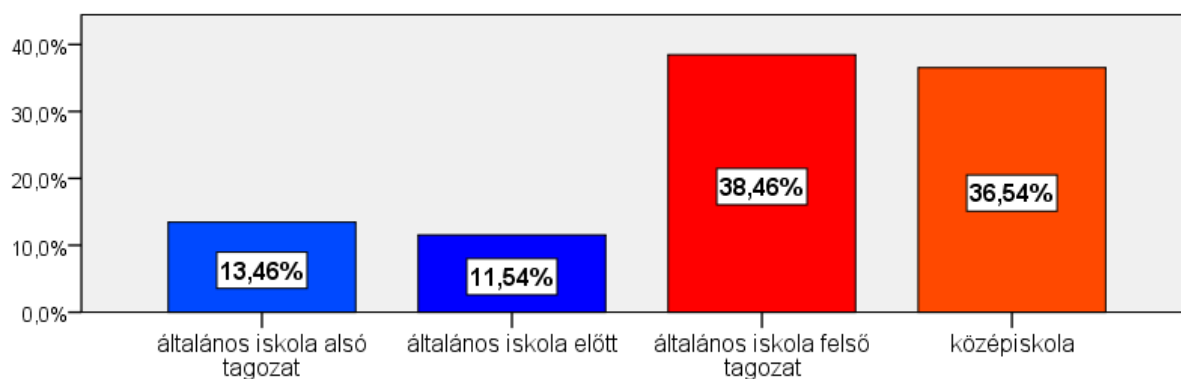
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Életkora?	45	22	63	39.96	10.072
Valid N (listwise)	45				

3. ábra Végzetek életkora

4. ábra Végzetek- nemek megoszlása

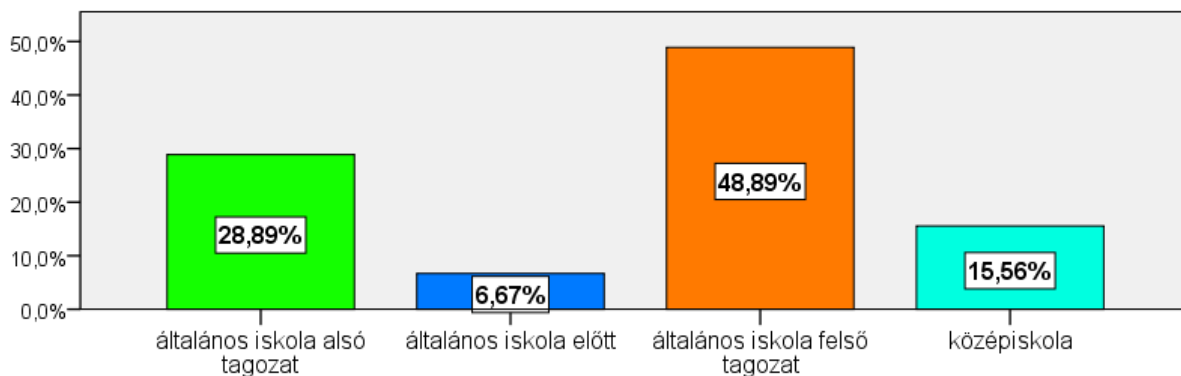
Napjainkban a pályaválasztás időpontja egyre inkább kitolódik idősebb korra. Érdeemes megfigyelni, milyen különbséget mutat a ma tanulók és a már végzett zenészek pályaválasztásának időpontja. A tanulók **zenész pálya eldöntésének időpontjára** (5. ábra) adott négy válaszlehetőség közül a legtöbben általános iskola felső tagozatában (20 fő) döntöttek el, hogy zenészek szeretnének lenni. Ezt követi a középiskola (19 fő) majd az általános iskola alsó tagozata (7 fő) és végül az általános iskola előtt (6 fő).

5. ábra Tanulók- a zenész pálya eldöntésének időpontja

Ezzel szemben a végzett zenészek a **pálya eldöntésének időpontjára** (6. ábra) vonatkoztatva első helyen az általános iskola felső tagozat (22 fő) kimagaslik az összes többi

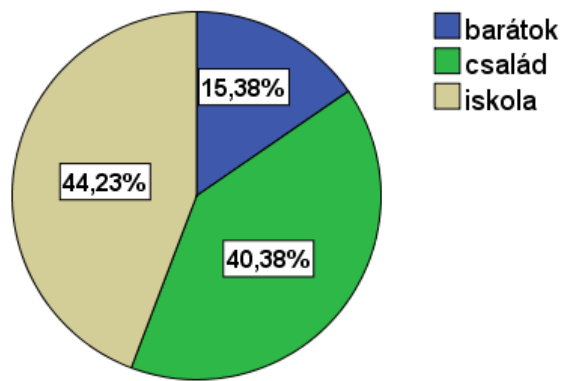
válaszlehetőség közül. Ezt nagyobb lemaradással általános iskola alsó tagozat követi (13 fő). Ez után következett a középiskola (7 fő) és az általános iskola (3 fő).

6. ábra Végzettek- a zenész pálya eldöntésének időpontja

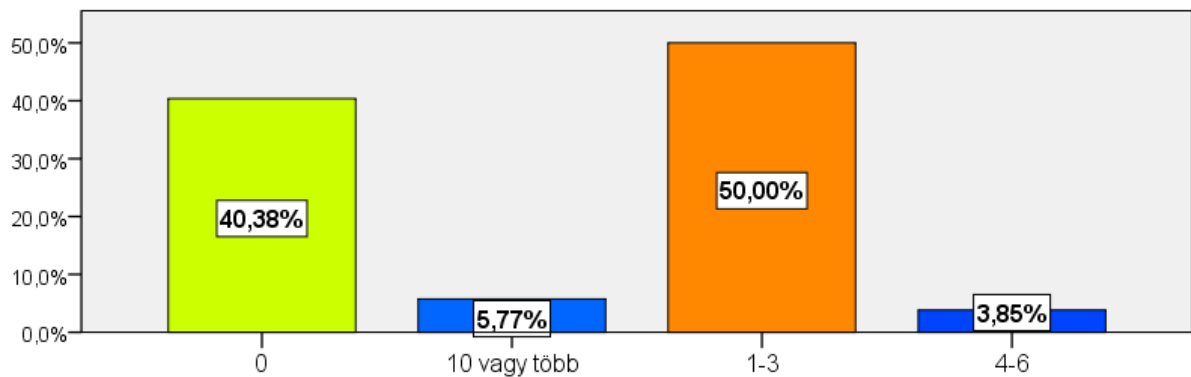
Jól látható tehát, hogy az előző generációnál a pályaválasztás előbbre tolódik. Bár az egyének zenei tanulmányinak elkezdésére a tanulók és a végzettek is általános iskola felső tagozatát jelölték legnagyobb számban, de a többi helyre rangsorolásból ez láthatóvá vált.

A zenei pályára lépés megalapozása mindenképpen fontos már kisgyermekes esetében, hiszen ha ezt az életutat nagyon későn kezdi el valaki, akkor sok stressz és kemény munka árán tudja majd behozni azt az előnyt, amit a többi diák szerzett pár év előnnyel. A családi hagyományok fontosak a zenészek életében. A családban lévő ugyanolyan pályát választottak száma, az ő szavuk nagymértékben befolyásolhatja a pályaválasztást. A két csoport **pályaválasztását motiváló személyeket** (7. ábra), illetve a **családban lévő zenészek számát** (8. ábra) ebben az összefüggésben hasonlítottam össze. A pályára lépéshez szükséges motiváció 3 változó mentén szemléltethető, és ezek közül a tanulók első helyen az iskolát választották (23 fő). Ezt szorosan követi a család (21 fő), és végül a barátok (8 fő).

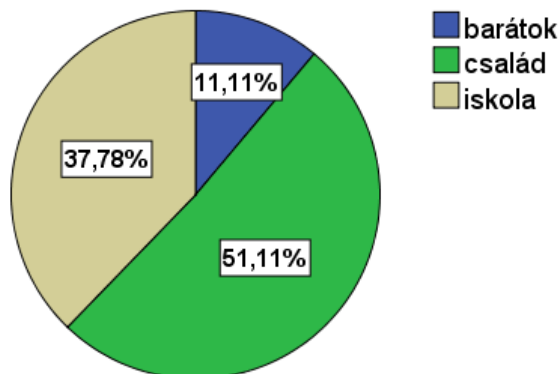
7. ábra Tanulók- pályaválasztását motiváló személyek

A legtöbb tanuló családjában átlagosan 1-3 családtag zenész (26 fő), és ezt követi azoknak a száma, akik családjában egyáltalán nincs zenész (21 fő). Kevesen vannak, akiknek a családjában 10-nél többen (3 fő), 4-6-an (2 fő), vagy 7-9-en (0 fő) zenészek (8. ábra).

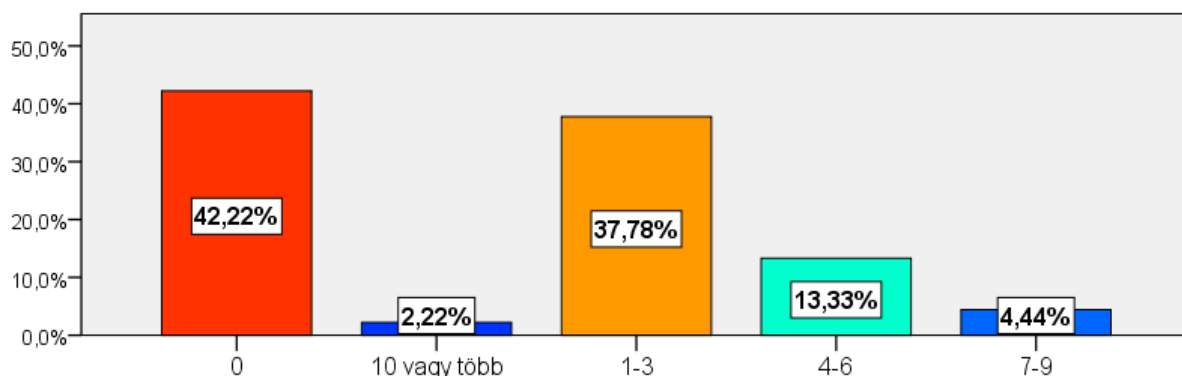
8. ábra Tanulók- családban lévő zenészek száma

Tehát a motivációs személy és a családban lévő zenészek száma csak kismértékű összefüggést mutatott a tanulóknál. A végzetekkel összevetve ezt (9. ábra), náluk a család volt a legnagyobb motiváló erő (23 fő), és ezt követte az iskola (17 fő), illetve a barátok (5 fő).

9. ábra Végzetek- pályaválasztását motiváló személyek

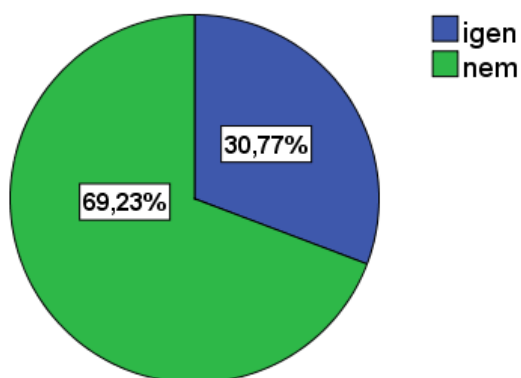
Ezzel szemben a végzeteknél, legtöbbjük családjában nincs zenész családtag (19 fő), és ezt követik az 1-3 családtagok (17 fő), majd jóval kevesebb fővel a 4-6 (6 fő) 7-9 (2 fő) és a 10-nél több (1 fő) zenész végzettségű családtagok (10. ábra).

10. ábra Végzetek- családban lévő zenészek száma

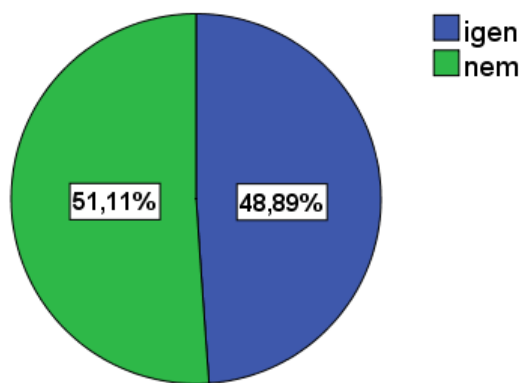
Összességében látható, hogy a család motiváló erejét felváltotta az iskola a tanulók részéről, ami nem meglepő, hiszen napjainkban az iskola szerepe felértékelődött. A két csoport körében meglepően kevés a zenész családtag, közel azonos a zenész nélküli illetve a maximum 3 zenésszel rendelkező családok száma. Nem várt, hogy a barátok szerepe mindkét csoport által leértékelté vált, pedig a motiváló személyek között szakirodalmakban sokszor látjuk a kortársak kiemelkedő szerepét.

A zenész pályaválasztás tudatosulását a **speciális zenei tagozatos iskola** megkérdezésével is szerettem volna kiemelni. A tanulók (11. ábra) azonban többnyire nem speciális zenei iskolába jártak (36 fő).

11. ábra Tanulók- speciális zenei tagozatos iskola

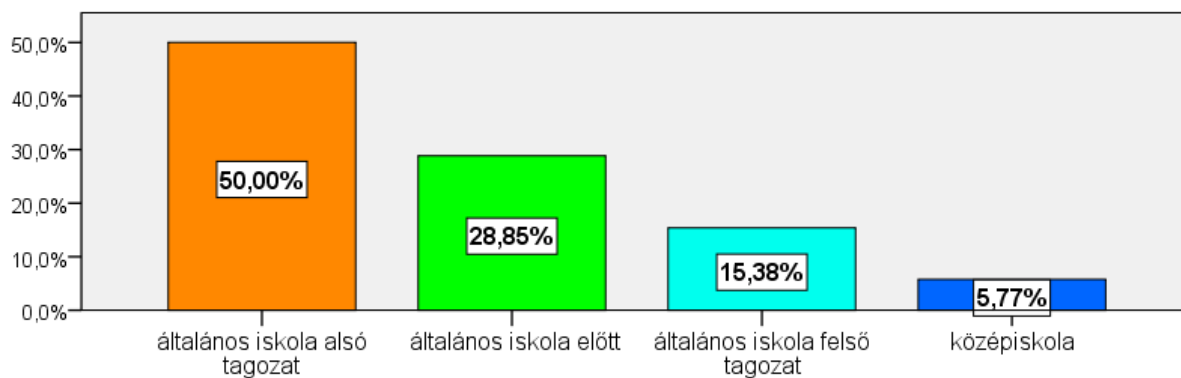
A végzetek válaszaiból (12. ábra) kiderült, hogy közel fele-fele arányban jártak (22 fő) vagy nem (23 fő) speciális zenei tagozatos iskolába. Ez már lényegesen eltér a tanulók választaitól, ahol a legtöbben nem ilyen iskolát választottak.

12. ábra Végzetek- speciális zenei tagozatos iskola

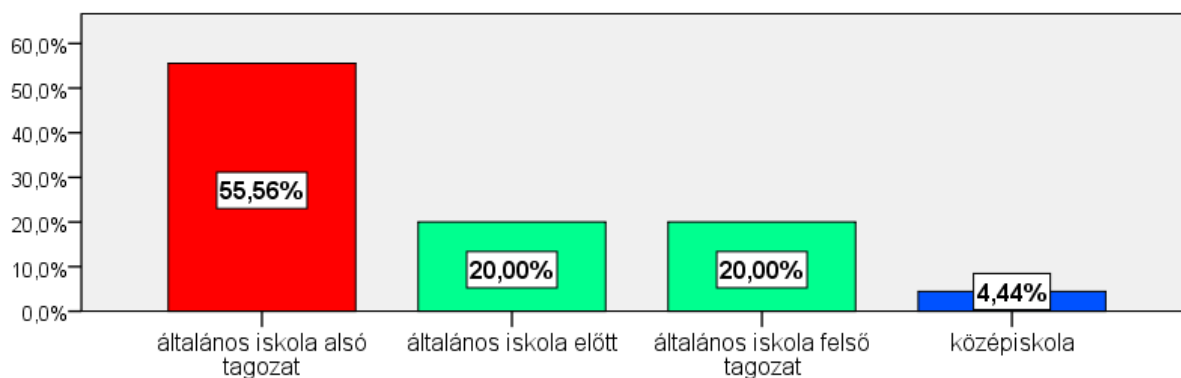
Az eredmények visszautalnak a pályaválasztás kitolódására is, hiszen egy nem zenei iskola elkezdésével még könnyebben lehet módosítani az elképzeléseken, mintha zenei iskolában lennének az egyének. Emiatt lehet, hogy a végzetek körében népszerűbb volt ilyen iskolába menni.

A **zenei tanulmányok elkezdésének időpontját** a speciális iskolától függetlenül is lényeges vizsgálni. A tanulók esetében (13. ábra) legtöbben általános iskola alsó tagozatában kezdtek (26 fő), ezt követi az általános előtt (15 fő), majd a felső tagozat (8 fő) és végül a középiskola (3 fő).

13. ábra Tanulók- zenei tanulmányok elkezdésének időpontja

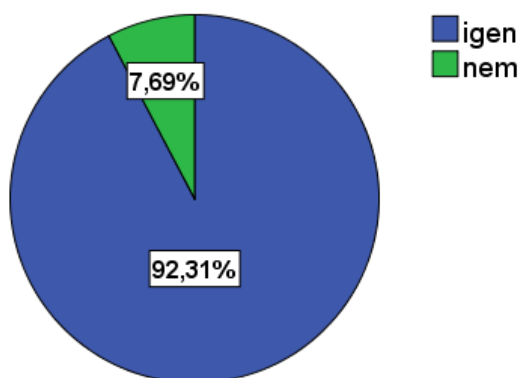
A végzetek esetében (14. ábra) is általános iskola alsó tagozatával kezdődik a lista (25 fő), ezt követi általános iskola előtt (9 fő), és felső tagozat (9 fő), és végül középiskola (2 fő).

14. ábra Végzettek- zenei tanulmányok elkezdésének időpontja

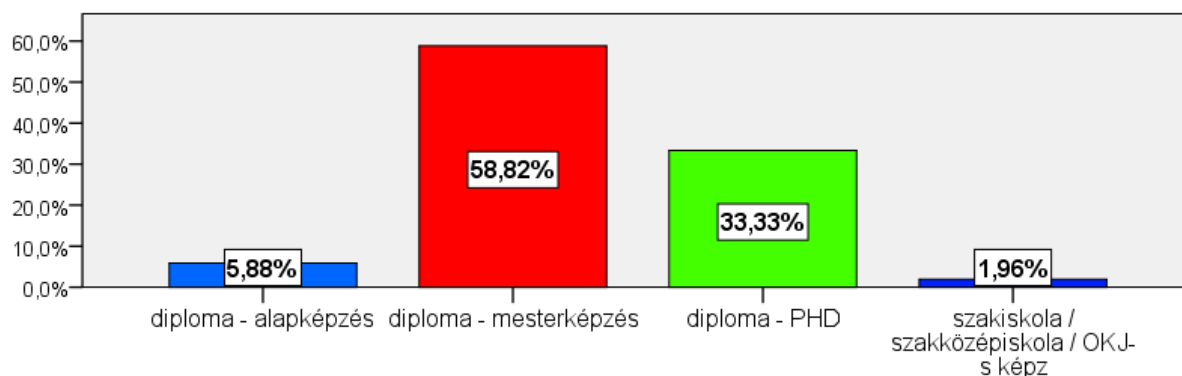
Az eredményekből kiderül, hogy mindkét csoport viszonylag korán elkezdett a hangszerén játszani, csak kevesen kezdték el általános iskola után.

A tanulók körében a **környezet általi támogatottságot** is megvizsgáltam a zenei tanulmányok elkezdésére vonatkoztatva (15. ábra), és erre szinte teljesen pozitív visszajelzést kaptam (48 fő), csak pár esetben nem kaptak támogatást a tanulók (4 fő).

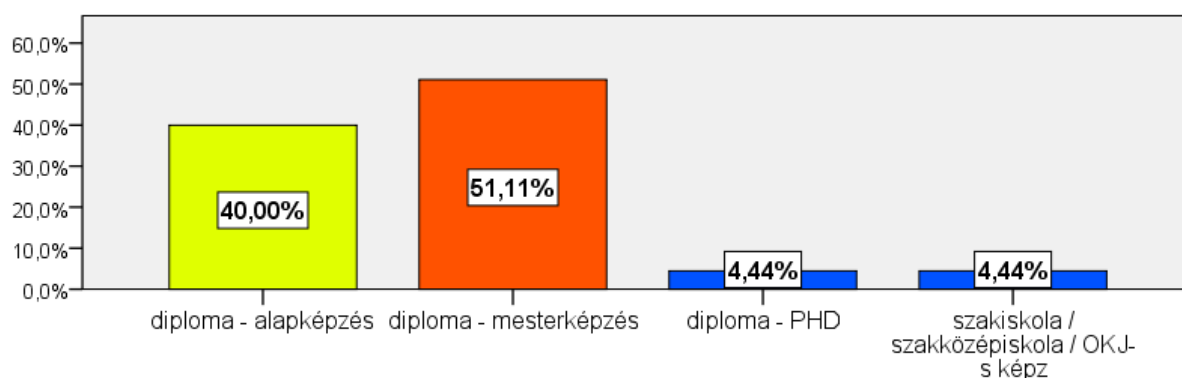
15. ábra Tanulók- környezet általi támogatottság

A képzés témakörét tekintve elsőként a tanulók esetében a **tervezett végzettség megszerzését**, illetve a végzettek esetében a **végzettség szintjét** vizsgáltam, hogy átláthatóvá váljon a pályához tartozó átlagos képzettség. A tanulók esetében a jövőbeli tervek alapján (16. ábra) mesterképzés elvégzése szerepel első helyen (30 fő), illetve ezt követi a még magasabb fokozat, a doktori képzés (17 fő). Nagyon kevesen szeretnék csak alapképzést (4 fő), illetve csak szakképzést (1 fő) elvégezni.

16. ábra Tanulók- tervezett végzettség

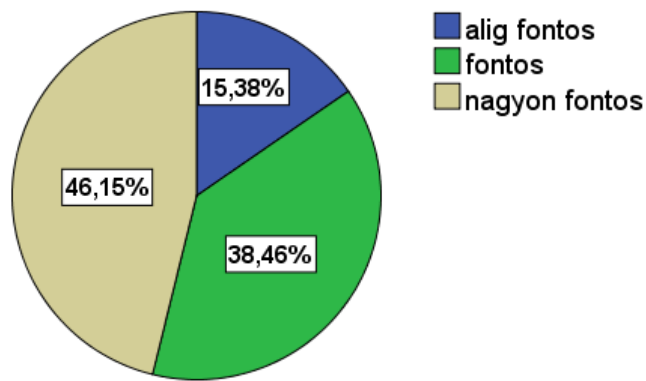
A legtöbb végzettnek (17. ábra) mesterdiplomája van (23 fő), őket követik az alapidiplomások (18 fő). Több szavazattal lemaradva az előbbi végzettségek mögött található a doktorit (2 fő) illetve a szakképzést (2 fő) végzettek száma, tehát a legalacsonyabb és legmagasabb végzettségek a minta nagyon kis százalékában fordulnak elő.

17. ábra Végzettek- végzettség szintje

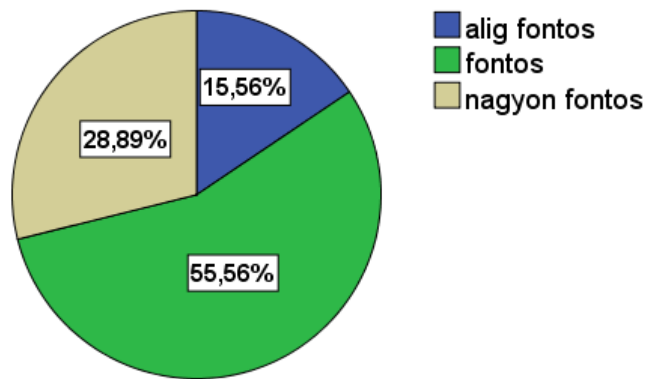
Kiemelném, hogy a már végzettek és a tanulók összehasonlítása felfelé törekvést mutat, tehát valószínűleg a szakirodalmak által sokat említett magasabb végzettség több lehetőség tudata miatt is választottak magasabb képzettségi célt a tanulók.

Ezzel összefüggésben a **magasabb fokú tanulmányok fontosságát** is megkérdeztem a későbbi elhelyezkedésre vonatkoztatva. A tanulók válaszai alapján (18. ábra) első helyen szerepel a nagyon fontos (24 fő), illetve ezt követi a fontos (20 fő), majd legvégül az alig fontos (8 fő).

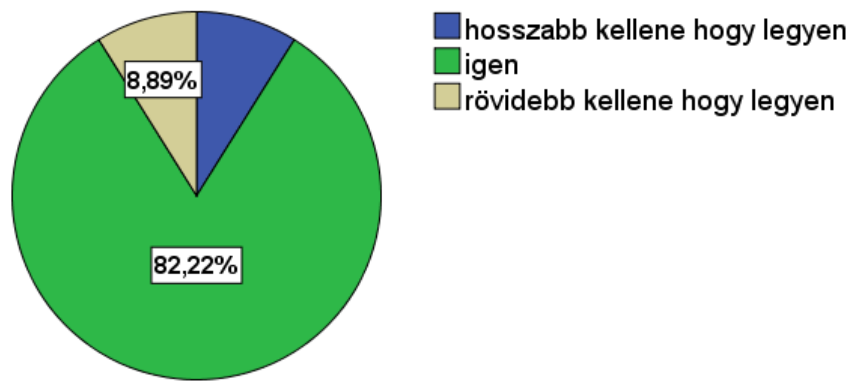
18. ábra Tanulók- magasabb fokú tanulmányok fontossága

A végzetek válaszai szerint (19. ábra) inkább fontosnak tekinthető (25 fő), ezt követte a nagyon fontos minősítés (13 fő), majd az alig fontos (7 fő). Megfigyelhető, hogy a nem fontost megítélők száma a végzetek részéről majdnem azonos a tanulókéval.

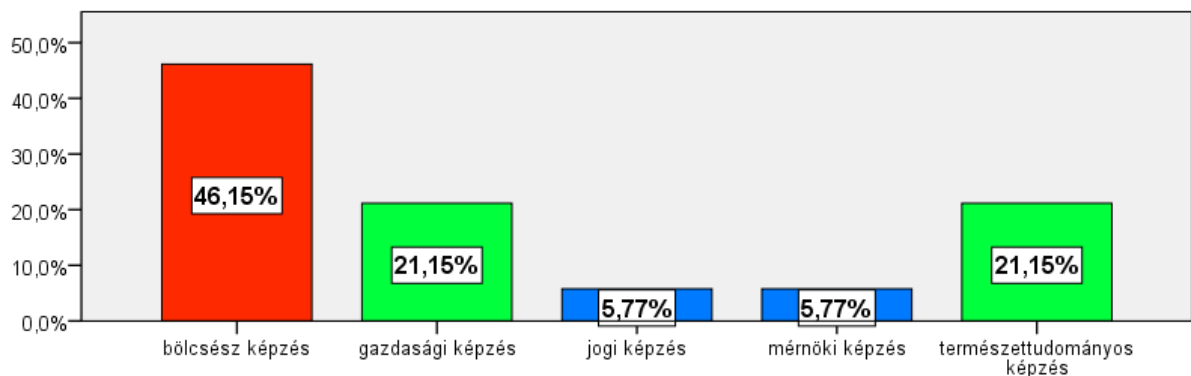
19. ábra Végzetek- magasabb fokú tanulmányok fontossága

Látható, hogy a csoportban ahol már alapidiplomával elhelyezkedtek, fontosnak tartják ugyan a magasabb végzettséget, de nem elengedhetetlenek. A tanulóknál viszont, akiknél munkatapasztalat nincs olyan sok, mégis sokkal fontosabbnak látják a magasabb végzettséget a későbbi boldoguláshoz. A végzett zenészeket ehhez a kérdéshez köthetően (20. ábra) megkérdeztem egy sokat vitatott kérdést, hogy az **osztott képzési rendszer hosszát megfelelőnek tartják-e**, és a válaszadók többsége megfelelőnek tartotta (37 fő). Hosszabb (4 fő) illetve rövidebb (4 fő) időtartammal kevesen látták volna jobbnak a képzést.

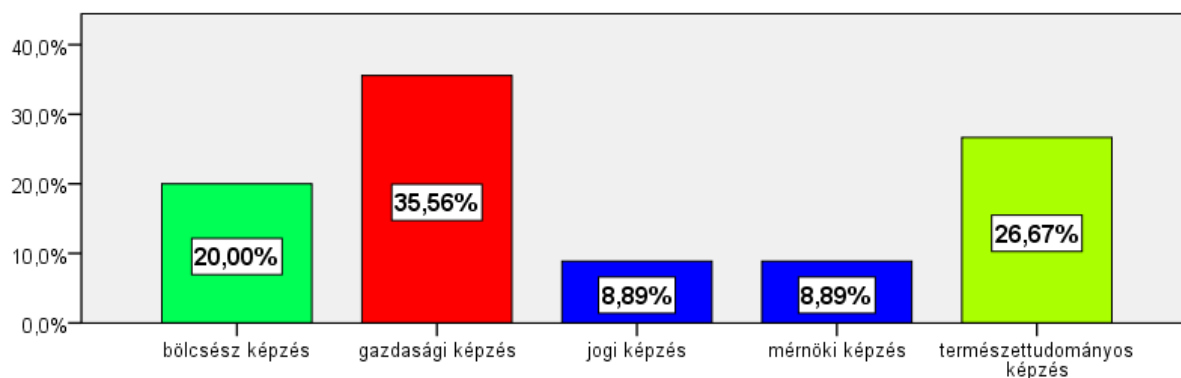
20. ábra Végzetek- osztott képzési rendszer hosszát megfelelőnek tartják-e

Előfordulhatnak olyan esetek napjainkban, amikor hiába zenész a végzettsége valakinek, **pályát kell módosítania**, hogy megélhetését biztosítani tudja. Bár ez a képzettség nem feltétlenül összeegyeztethető más tanulmányokkal, mégis más szakokra is nyitottnak kell lenni. A tanulókat megkérdezve (21. ábra) a legtöbben bölcsésznek képeznék át magukat (24 fő), ezt követi a természettudományos (11 fő) és a gazdasági képzés (11 fő). Legnépszerűtlenebb a jogi (3 fő) és a mérnöki képzés (3 fő) volt.

21. ábra Tanulók- pályamódosítás

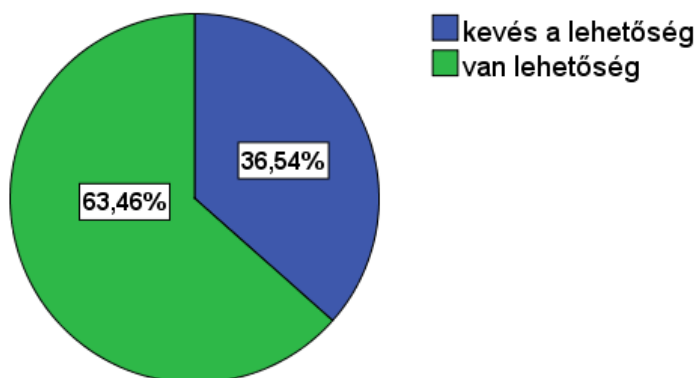
A végzetek esetében (22. ábra) a gazdasági képzés áll első helyen (16 fő), majd ezt követi a természettudományos (12 fő) és a zenei diplomához legközelebb álló bölcsész (9 fő). A jogi (4 fő) és mérnöki (4 fő) képzések itt is utolsó helyen szerepelnek.

22. ábra Végzetek- pályamódosítás

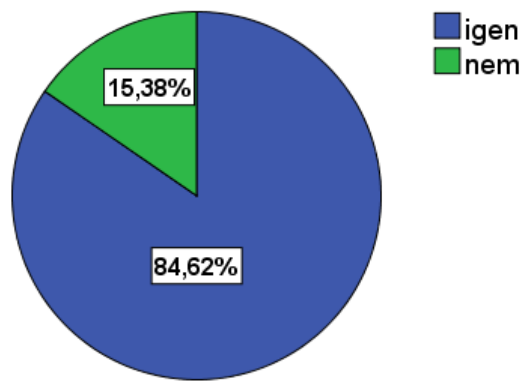
Az eredmények nem várt különbségeket mutattak a két csoporton belül. Ez valószínűleg abból adódik, hogy a végzeteknek több rálátása van a munkaerőpiacra, és úgy gondolják, e kettő képzés sokkal jobb elhelyezkedést biztosítana. A fiatalok ezzel szemben bizakodóak, és olyan képzést választanak első helyen, amely közelebb áll magához a zenész képzéshez.

Külföldi tanulmányutak, ösztöndíj lehetőségek, mint más pályákon is, itt is fontosak a szakmai előremenetel és a tapasztalat szempontjából. Az Európai Unió tagjaként évről-évre egyre több ilyen lehetőséget biztosít a fiatalok számára, de keveset tudni arról, hogy a zenészek mennyire látják széleskörűnek a lehetőségeiket. A **külföldi ösztöndíj lehetőségekről való tájékozódást, ezek kipróbálásának lehetőségét és a múltban már meglévő külföldi tanulmányi ösztöndíj** felmérését elengedhetetlennek éreztem megvizsgálni az egyének szempontjából. A tanulók a magyarországi ösztöndíj lehetőségekkel is bizakodóak (23. ábra), szerintük vannak lehetőségek (33 fő), amelyekkel élni lehet, bár sokak szerint nincs lehetőség (19 fő).

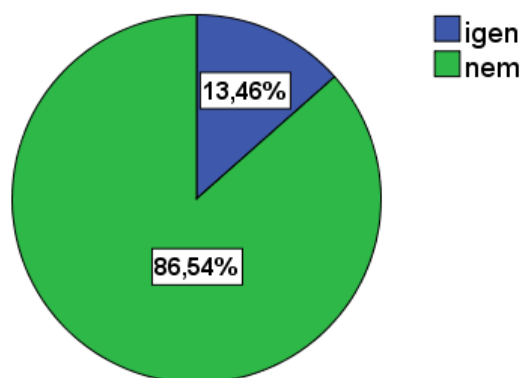
23. ábra Tanulók- külföldi lehetőségek

A tanulók külföldi képzési lehetőségekre való hajlandósága azt mutatja (24. ábra), hogy szívesen tanulnának külföldön (44 fő).

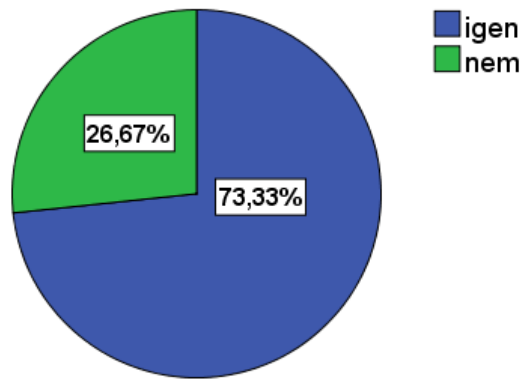
24. ábra Tanulók- külföldi képzés a jövőben

Habár a megkérdezett tanulók (25. ábra) nagyobb része még nem tanult külföldön (47 fő) eddigi éveiben, tehát sem középiskolában, sem pedig egyetem alatt.

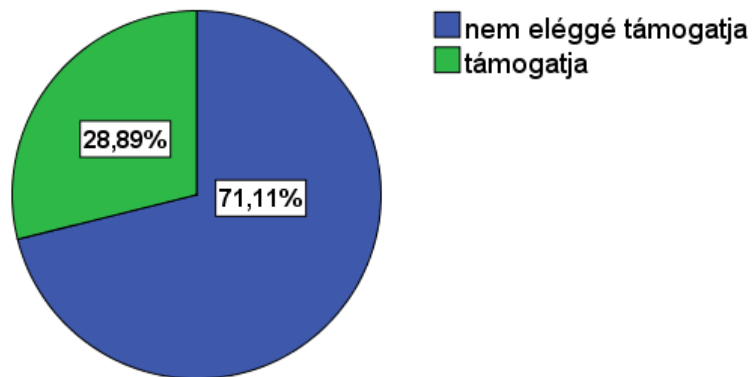
25. ábra Tanulók- külföldi tanulmányok a múltban

A végzett csoportban önálló kérdésként megvizsgáltam, **tudnak-e külföldi tanulási lehetőségekről** általában. Magas arányban igennel (33 fő) válaszoltak (26. ábra), ami azt mutatja, tisztában vannak bizonyos lehetőségekkel, ismerősöktől, a médiából, vagy a munkahelyük kapcsán.

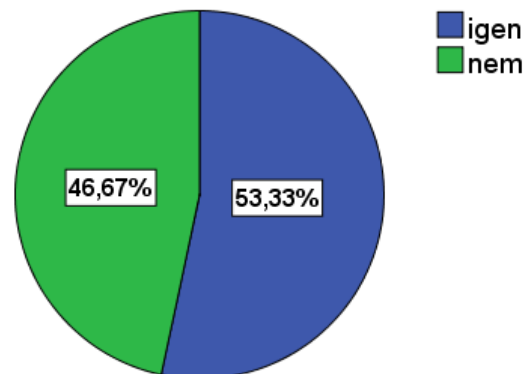
26. ábra Végzettek- külföldi lehetőségekről tájékozódás

Magyarország támogatását is megkérdeztem a végzettektől (27. ábra), azonban szerintük az ország nem eléggé támogatja (32 fő) a külföldi tanulást, hasonló képet mutatva, mint a tanulók körében.

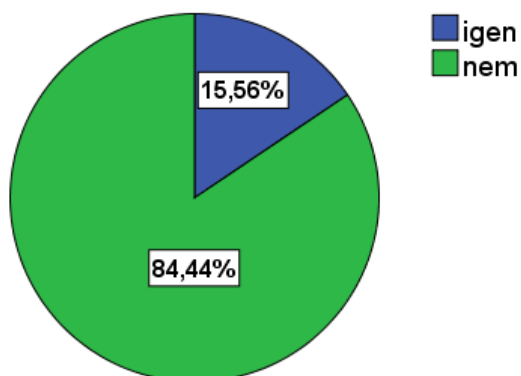
27. ábra Végzettek- külföldi lehetőségek

A végzettek közül közel azonos arányban jelölték be (28. ábra), hogy szeretnék (24 fő), illetve nem szeretnék (21 fő) külföldi tanulási lehetőségeket kihasználni, ami valamilyen formában mutatja a külföldi lehetőségek felé mutatott bizalom vagy érdeklődés hiányát.

28. ábra Végzettek- külföldi képzés a jövőben

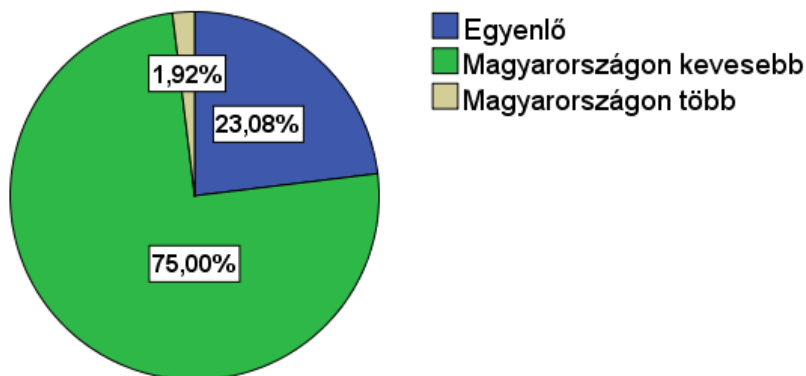
Bár az is jól látható az eredményekből (29. ábra), hogy a végzettek többsége nem élt a külföldi tanulás lehetőségével eddig (38 fő), pedig legtöbbjük már több mint 20 éve van a pályán.

29. ábra Végzettek- külföldi tanulmányok a múltban

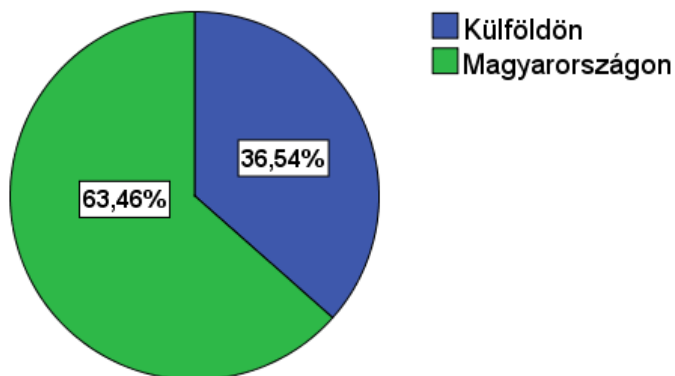
Összességében jól látszik, hogy a végzettek negatívabban látják a lehetőségeket, nem igazán éltek vele, és csak részben motiváltak a jövőben külföldön tanulni. A tanuló eredményei érdekes ellentétet mutatnak, mivel bár a lehetőségeket adottnak látják, mégis csak kevesen éltek még vele. A jövőbeli nyitottság erre viszont azt mutatja, hogy, életkorukból adódóan is, lesz idejük és lehetőségük ezt a kérdéskört átgondolni, és lépéseket tenni.

A külföldi lehetőségekhez köthetően, a munkaerőpiac tekintetében, témájában arról kérdeztem az egyéneket, hogy **látnak-e különbséget a magyar és a külföldi munkalehetőségek között** illetve **hol fognak a jövőben dolgozni**. A tanulók egyértelműen több munkalehetőséget gondolnak külföldön (39 fő), mint itthon (30. ábra). Néhányan egyenlőnek látják a munkalehetőségeket (12 fő), és van, aki szerint Magyarországon több a munkalehetőség (1 fő).

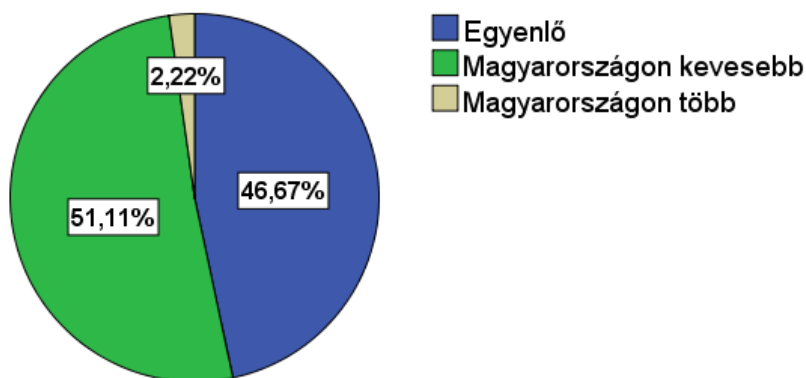
30. ábra Tanulók- különbség a magyar és a külföldi munkalehetőségek között

A negatív itthoni munkalehetőségek ellenére a tanulók jövőbeli munkahely országának (31. ábra) inkább Magyarországot választották (33 fő) mint külföldet (19 fő).

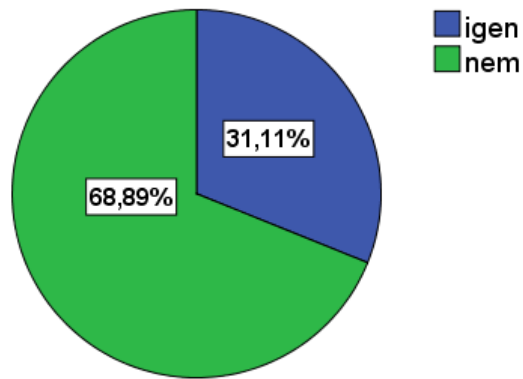
31. ábra Tanulók- jövőbeli munkahely országa

A végzettek (32. ábra) is több munkalehetőséget látnak külföldön (23 fő), bár náluk az egyenlő (21 fő) munkalehetőségek száma is szorosabban kötődik az első helyen választott véleményhez. Ebben a csoportban is akadt egy fő, aki szerint Magyarországon több a munkalehetőség.

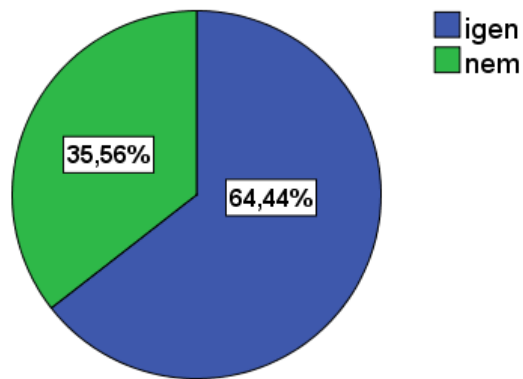
32. ábra Végzettek- különbség a magyar és a külföldi munkalehetőségek között

A végzettek esetében a **korábban külföldön végzett munkát** (33. ábra) feltérképeztem, erre azonban a válaszadók több mint fele nemmel válaszolt (31 fő), és csak kisebb részük igennel (14 fő).

33. ábra Végzettek- múltbeli külföldi munka

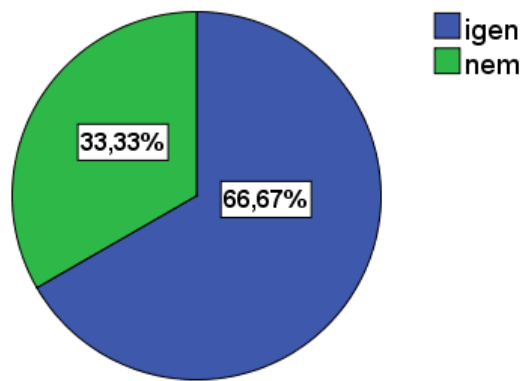
Ezzel ellentétben viszont, a **jövőben külföldi munkavállalásról** (34. ábra) pozitívabban nyilatkoztak, ha már a képzésben nem is, de itt többen jelölték meg, hogy nyitottak lennének rá (29 fő), és kevesen mondták, hogy nem (16 fő).

34. ábra Végzettek- jövőbeli külföldi munka

A válaszok megmutatják, hogy a tanulók bár nem bizakodóak az itthoni helyzettel kapcsolatban, mégis itt maradnának. A végzettek bizakodóbbak az itthoni munkalehetőségekkel, mivel ők maguk már egy ideje itt dolgoznak, de nyitottak lennének külföldi munkára a jövőben, habár a múltban ezt nem használták még ki.

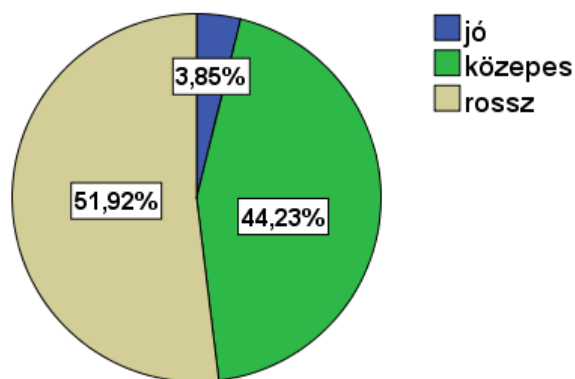
A végzett zenészek mobilitására való kitékintésben a **lakhely és munkahely kapcsolatát** vizsgáltam (35. ábra). A zenészek többsége abban a városban is lakik, ahol dolgozik (30 fő), és ennél sokkal kevesebben (15 fő) utaznak más városba munkahelyük miatt.

35. ábra Végzettek- munkahely és lakhely kapcsolata

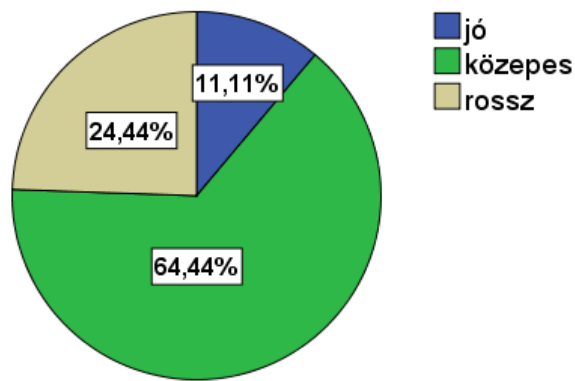
Várható volt ez az eredmény, hiszen a váratlan próbák és késői koncertek miatt nehezen megoldhatóak lennének több órás utazások mind az egyénnek, mind az őt körülvevőknek.

A munkanélküliség problémája természetesen kihat a zenészekre is. Elhamarkodott kijelentés lenne azt mondani, rájuk mindig szükség van, hiszen a zenekarok csökkentett létszámmal is működhetnek, itt sem egyszerű bekerülni, főleg pályakezdőként, kapcsolati tőke teljes hiányában. A **zenészek elhelyezkedési valószínűségét** a tanulók rossznak tartják (27 fő), és ezt minden bizonnyal a környezet által sugallt információk is befolyásolják (36. ábra). Ezt követi a közepes (23 fő) és a jó (2) elhelyezkedési lehetőség.

36. ábra Tanulók- zenészek elhelyezkedési valószínűsége

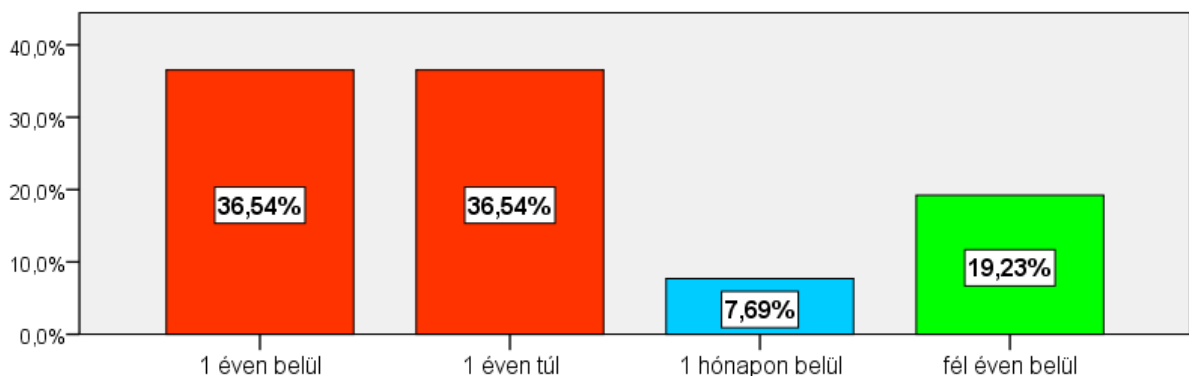
Különböző képet mutat a tanulók válaszaival összehasonlítva a végzettek véleménye (37. ábra) szerintük az elhelyezkedés inkább közepes (29 fő). Ezt követi a rossz (11 fő) és a jó (5 fő) elhelyezkedés.

37. ábra Végzettek- zenészek elhelyezkedési valószínűsége

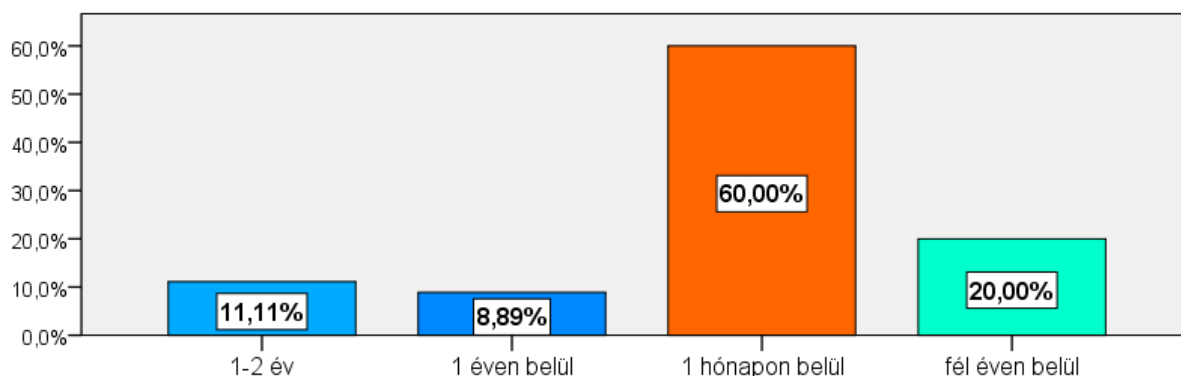
A válaszok jól mutatják, hogy a végzett zenészek, akik közül többen már sok éve látják a pálya nehézségeit, sokkal rosszabbnak ítélik meg a pályán való elhelyezkedés lehetőségeit, mint a tanulók. Ez a tapasztalatokból adódhat, és abból, hogy talán napjainkban kezd újra több munkalehetőséget közvetíteni a zenész világ, a kultúra új távlatában.

Érdeemes megfigyelni az az előző a **munkában való elhelyezkedés átlagos idejéről** kérdéssel összefüggésben. A tanulók esetében, ez egyértelműen a jövőre vonatkozik, a képzésük elvégzése utáni időszakra (38. ábra). Ők ezt igencsak negatívan értékelték, legtöbben egy éven túl gondolják valószínűnek az elhelyezkedést (19 fő), ezt követi az egy éven belül (19 fő). Kevesen gondolták azt, hogy fél éven belül (10 fő), vagy egy hónapon belül (4 fő) fognak elhelyezkedni.

38. ábra Tanulók- munkában való elhelyezkedés ideje

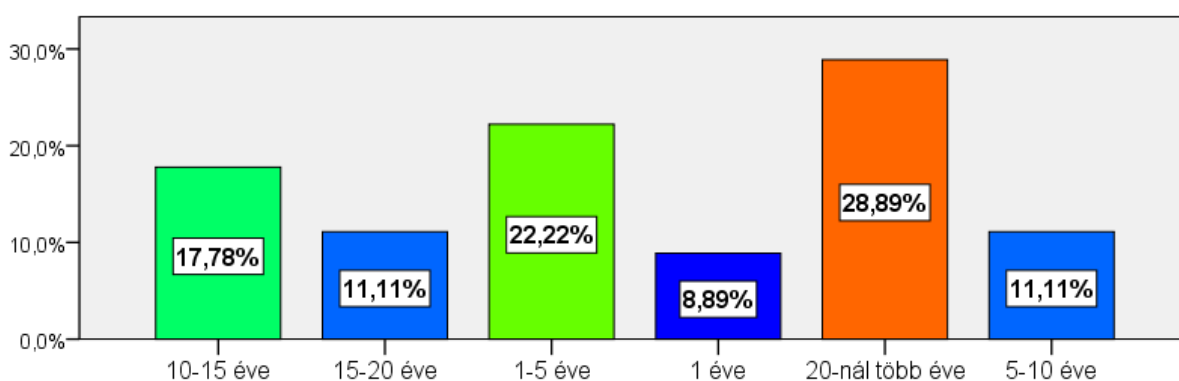
Ezzel szemben a végzettek tapasztalata saját elhelyezkedésükről, ami ebben az esetben a múltban játszódtott teljesen ellentétben áll a tanulói képpel (39. ábra). Legtöbben egy hónapon belül már dolgoztak (27 fő) és ezt követik azok, akik már fél éven belül dolgoztak (9 fő). Ezt követi az 1-2 éven belül (5 fő) és az 1 éven belül (4 fő).

39. ábra Végzettek- munkában való elhelyezkedés ideje

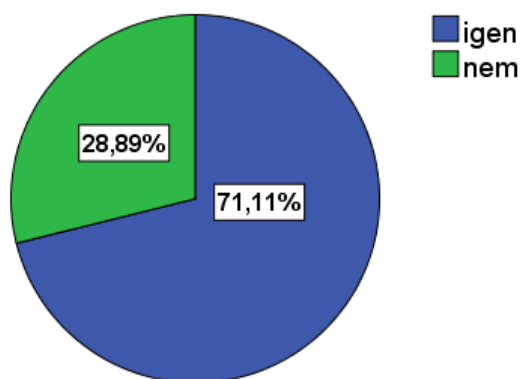
A két csoport válaszait összehasonlítva megállapítható, hogy a végzettek viszonylag hamar és könnyen helyezkedtek el, és ehhez képest a tanulók sokkal rosszabb egy év körülinek ítélik meg elhelyezkedésük idejét.

A végzettek esetében a **jelenlegi munkahelyen eltöltött időt** is megkérdeztem (40. ábra), itt legtöbbször 20 évnél több ideje vannak jelenlegi munkahelyükön (13 fő), ezt követi az 1-5 éve (10 fő), a 10-15 éve (8 fő), 15-20 éve (5 fő), 5-10 éve (5 fő) és 1 éve (4 fő).

40. ábra Végzettek- munkahelyen eltöltött idő

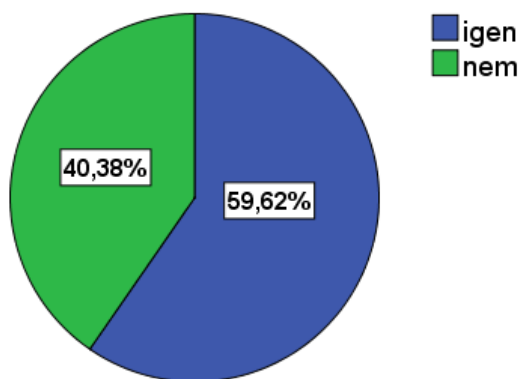
Ehhez kötődően a végzettek körében még a **pályához nem kapcsolódó munkahelyeket** is megvizsgáltam (41. ábra), de csak nagyon kevesen mondták, hogy nem próbálták ki (13 fő), így többségben kipróbálták már (32 fő).

41. ábra Végzetten csak a pályához kapcsolódó munkahely

Az utóbbi két kérdés eredményei megmutatják, hogy az átlagéletkorral összefüggésben is, legtöbbször nagyon sok ideje vannak munkahelyükön, tehát ezzel összefüggésben, nem is dolgozhattak nem zenei pályán a múltban, és a jelenben sem, mivel szinte a képzettség megszerzése óta ott dolgozhatnak, így nem is volt szükségük másfajta munkára.

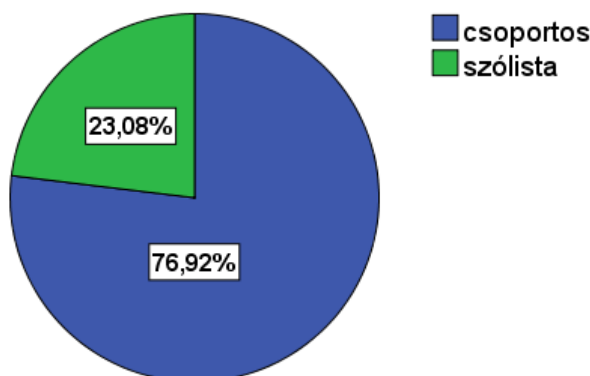
A tanulók iskola melletti tudatos pályaépítését is vizsgáltam az **iskola melletti, zenei pályához köthető munka** kérdéssel (42. ábra). A tanulók nagyobb része dolgozott már a tanulmányai alatt (31 fő), és kevesebben nem dolgoztak még sosem (21 fő).

42. ábra Tanulók- iskola melletti, zenei pályához köthető munka

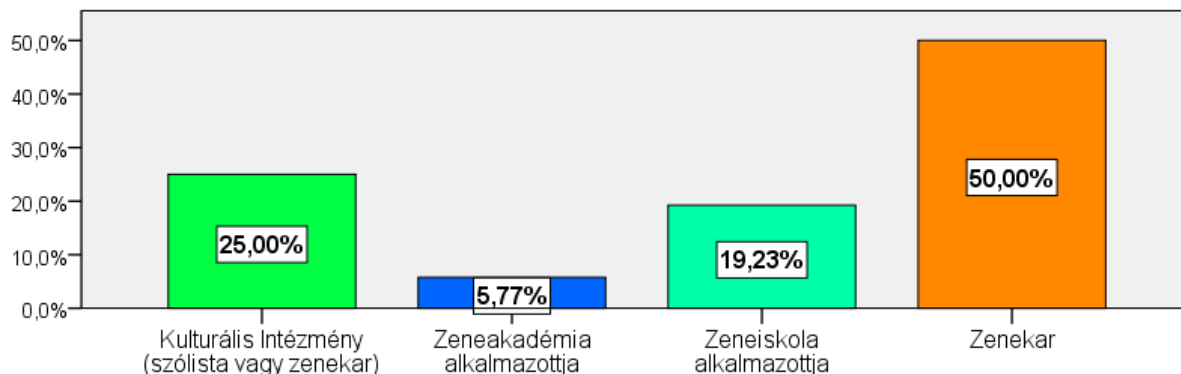
Ez a kérdés azért is fontos, mert így a későbbi munkahelyüket is megalapozhatják, illetve a kapcsolatkötések szempontjából előnyös lehet, ha már tanulmányaik alatt elkezdnek zenéhez köthető munkát vállalni.

A tanulók **jövőbeli karriertervei és jövőbeli munkahelyre vonatkozó elképzelései** szoros összefüggést mutatnak. A legtöbben (43. ábra) csoportos karriert terveznek (40 fő), szemben a szólístákkal (12 fő).

43. Tanulók- jövőbeli karrier

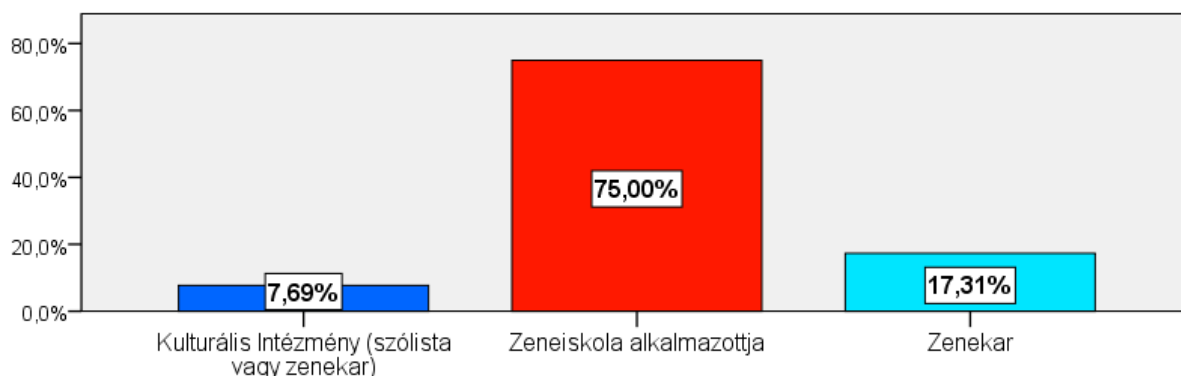
A karrierjük munkahelyen való megvalósulását (44. ábra) leginkább egy zenekarban tudják elképzelni (26 fő). Kulturális intézmény szólísta vagy zenekari tagja (13 fő) követi ezt, majd zeneiskola alkalmazottja (10 fő), és végül a Zeneakadémia alkalmazottja (3 fő).

44. ábra Tanulók- jövőbeli munkahely

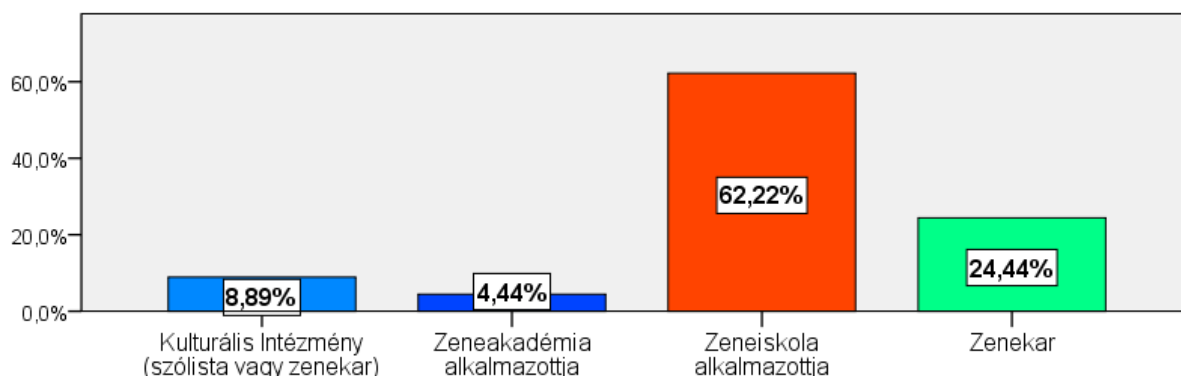
A csoportos karrier népszerűségével összefüggésben van, hogy az ehhez köthető munkahelyek lettek népszerűbbel, tehát amelyekben zenekaros lehelyezkedés lehetséges.

A **legegyszerűbb munkalehetőséget** mindkét csoporttól megkérdeztem. A tanulók válaszaiból látszik (45. ábra), hogy első helyen a zeneiskola alkalmazottja szerepel (39 fő), ezt sokkal kevesebb szavazattal követi a zenekar (9 fő), és a kulturális intézmény (4 fő). Zeneakadémia alkalmazottját senki sem jelölte be.

45. ábra Tanulók- legnépszerűbb munkahely

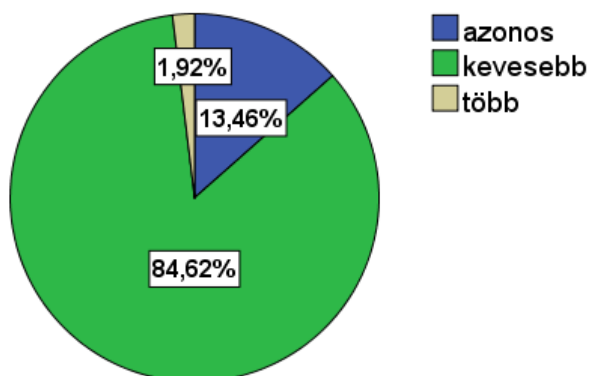
Zeneiskola alkalmazottja kapta az első helyet (46. ábra) a végzettek körében (28 fő), hasonlóan a tanulók válaszaihoz, ez után pedig a zenekar (11 fő) kulturális intézmény (4 fő) és a zeneakadémia alkalmazottja (2 fő).

46. ábra Végzetek- legnépszerűbb munkahely

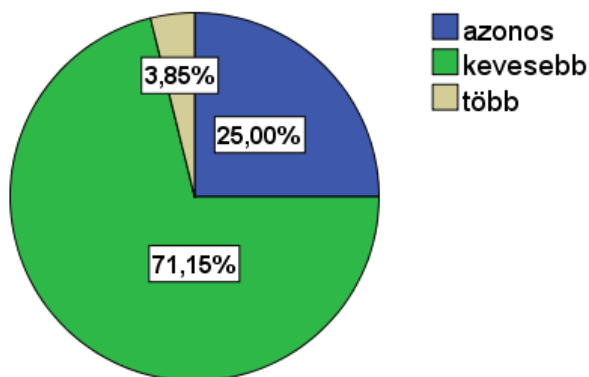
Habár sokan zenekaros karrierre vágnak, és abban is helyezkedtek már el, mégis jól látszik, hogy a tanári állást tartják a legbiztosabbnak, mivel a zeneiskolákban folyamatos szükség van tanárookra, és emiatt sok jelölést kapott a tanulók, és a végzetek körében is. A tanárhiány ezeket az intézményeket is érinti. A zenekar és a kulturális intézmény a középmezőnybe került, mivel itt a meghallgatásokkal, és a korábban említett versenyhelyzet miatt a bekerülés is neheztett. A Zeneakadémia utolsó helyre való kerülését megmagyarázza, hogy az ide bekerülőknek már egy sokkal tudományosabb szinten kell a zenei világban részt venniük.

Végül a **különböző végzettséghez kötött (középfok, alapdiploma és mesterdiploma), magyar átlagbérhez való viszonyítást** mértem fel a csoportokban. A tanulók válaszaik szerint (47. ábra) a középfokú végzettségűek bére döntően kevesebb a magyar átlagbérnél (44 fő). Kevesen jelölték, hogy azonos (7 fő), vagy, hogy több (1 fő).

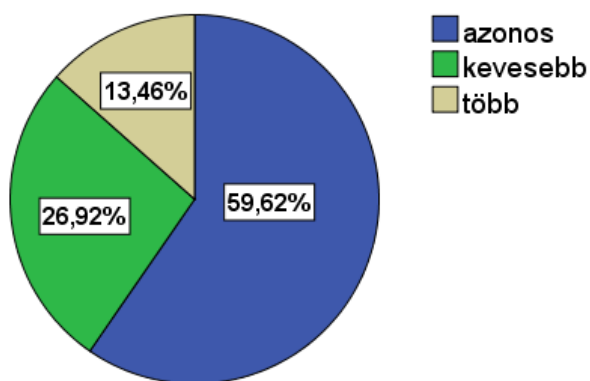
47. ábra Tanulók- középfokú végzettség bérezése

Az alapdiplomás fizetést (48. ábra) a tanulók főleg kevesebbnek (37 fő) ítélték az átlagfizetésnél, bár itt is néhányan megjelölték, hogy azonos (13 fő), illetve több annál (2 fő).

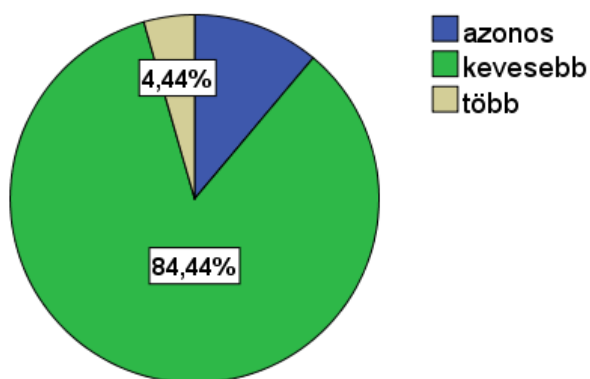
48. ábra Tanulók- alapdiplomás végzettség bérezése

A tanulók a mesterdiploma esetében (49. ábra) már az átlagossal azonosnak (31 fő) gondolják a bérezést, ezt követi a kevesebb (14 fő), illetve a több (7 fő).

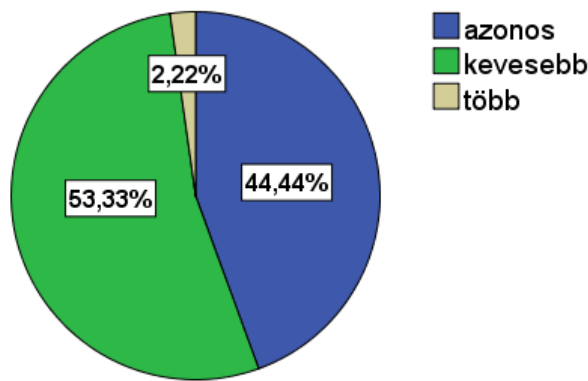
49. ábra Tanulók- mesterdiplomás végzettség bérezése

A végzett zenészek ugyan ezekre a kérdésekre adott válaszai alapján (50. ábra) a magyar átlagbérnél kevesebb (38 fő) a középfokú végzettségűek fizetése. Néhányan jelölték, hogy azonos (5 fő), vagy több (2 fő).

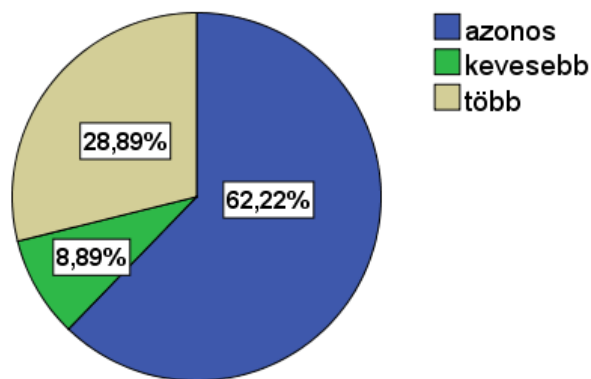
50. ábra Végzettek- középfokú végzettség bérezése

A tanulókhoz hasonlóan az alapdiplomás fizetést kevesebbnek ítélték (24 fő), de nem akkora különbséggel (52. ábra), hiszen itt az azonos szorosabban követi ezt (20 fő), és található többre (1 fő) utaló válasz is.

51. ábra Végzettek- alapidiplomás végzettség fizetése

A mesterdiplomához köthetően (52. ábra) azonosnak (28 fő) ítélték a fizetést, amit a több (13 fő) illetve a kevesebb (4 fő) követett.

52. ábra Végzettek- mesterdiplomás végzettség bérezése

Aggasztó látni, hogy nem csak a még munkaerő piac küszöbén állók szerint kevés a zenészek fizetése, hanem a már kereső zenészek szerint is. A tény, hogy még alapidiplomával sem érzik az átlagfizetéssel egyenértékűnek a fizetést nem várt eredmény volt, és a mesterdiplomások átlagfizetéssel való azonossága pedig meglepetésszerű. Az eredményekből látszik, hogy a zenész pályán lévők nem érzik eléggé megbecsültnek munkájukat, az anyagi juttatások terén, pedig ők is megérdemelnének több lehetőséget a pálya javulására.

5 ÖSSZEFOGLALÁS *(Tornando)*

A kérdőív kitöltők körében a nemek aránya a tanulók esetében a nők felé tolódott, ami következhet abból, hogy a nők jelenléte a pályán domináló lett a korábbi évekhez képest, mivel az irodalmi részben említett kutatások kapcsán is több női tanulót regisztráltak az egyetemekre jelentkezésnél, és ez a zenészek esetében is látszódik.

A kérdőíveztetés két csoportra való bontása fontos volt, mert így a kapott eredmények kiválóan összehasonlíthatóvá váltak egymással, a hasonló kérdésekben jól látható a két csoport hasonlósága és különbsége. Érdekes volt látni, hogy első hipotézisem csak részben igazolódott be, mivel **a családi hagyomány egyre kevésbé domináló az új generációnál, megnövekedett az iskola szerepe ebben is, és hogy a pályaválasztás minimálisan ugyan, de kijebb tolódott a zenész pályán a fiatalabb generációnál.**

Második hipotézisem beigazolódott, mivel a **külföldi lehetőségek korlátozottak mindkét csoport részéről, bár tudomásuk van képzési illetve munkalehetőségekről.** A generációs különbség miatt a **végzetek nem igazán vettek részt külföldi képzésben vagy munkában, de a munkát tekintve ezt kipróbálnák.** Nagyon kevesen tanultak külföldön, vagy végeztek munkát. Magyarországon szerintük ugyanannyi munkalehetőség van, mint külföldön, vagy valamivel kevesebb, de sokkal pozitívabbnak látják a magyar munkaerőpiacot, mint a tanulók. **A tanulók** közül sem sokan éltek még ezzel a lehetőséggel, bár ők **mindenképpen élnének külföldi lehetőségekkel.** Szerintük vannak ugyan külföldi képzések, ki is próbálnák őket, azonban nagyobb részük még nem próbálta ki ezeket a lehetőségeket, pedig a kitöltők nagyobb része már nem elsőéves hallgató. Fontos lenne a lehetőségeket elérhetőbbé tenni számukra, hiszen sokan a bonyolult dokumentáció és feltételek miatt nem vállalják ezt, illetve a kiküldetéshez hasonló munkalehetőségeket bővíteni.

Harmadik hipotézisem is csak részben igazolódott be. A tanulók jelenlegi munkaerő piaci helyzetéről való véleménye rossz, bár szerencsére egyre több programot szervez az Európai Unió is, hogy megoldódjon az elhelyezkedésük problémája. Mégis úgy gondolom, ezek a programok elsődlegesen még más pályákról szólnak, jó lenne ha a zenész pályákon is több támogatottság lenne a munkahely kérdésében, főleg országon belül, hiszen a kérdőív is mutatja, a **mai tanulók itthon szeretnék berendezni a későbbi életüket,** tehát meg kellene teremteni számukra a lehetőséget. A végzetek biztonságérzetén sokat javítana, ha a

munkahelyen a fizetésük kielégítő lenne, és nem feltétlenül kellene más munkát is vállalniuk, tehát alapidiplomával már elérhetővé válna az átlagfizetés. **Mindkét csoport egyértelműen kimondta, hogy csak mesterdiplomával lehet átlagfizetéshez viszonyítva azonos összeget keresni, már alapidiplomával sem.** A tény, hogy átlagbérhez viszonyított fizetés a középfokú és alapidiplomás végzettségűeknél kevesebb a mesterdiplomásoknál pedig azonos a tanulók és a végzettek elképzelései alapján is, igen negatív képet fest arról, hogy ezen a pályán alapidiplomával sem biztos, hogy el lehet érni az átlagfizetési értékeket. Világossá vált az is, hogy **a munkaerőpiacon aktív zenészek inkább a most keresett képzéseket végeznék el (gazdasági, természettudományos), ha pályát módosítanának, míg a tanulók a képzésükhöz közelebb álló bölcsészképzést.** A két csoport különbsége főleg az életkorból és a munkatapasztalatokból, illetve a piacképes diploma kérdéséből adódik.

6 KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK (Coda)

A kutatással a zenészek véleményének fontosságát szerettem volna hangsúlyozni, és azt, hogy érdemes lenne őket külön megkérdezni a képzésekről és munkaerőpiacról készült felmérésekben, mivel az ő munkájuk is ugyanolyan fontosságú, mint más sokat vizsgált munkakörök a társadalomban. Kultúra nélkül nem működik a társadalom, és ezt szem előtt tartva nem szabad háttérbe szorítani az ehhez kapcsolódó munkát sem, tehát folyamatos felmérésekre lenne szükség a zenészek bevonásával, hogy az ő helyzetükben is pozitív változás történjen.

A zenészek pályaválasztása jól ábrázolja a két csoport közötti különbséget, bár mindkét csoportban ez általános iskola felső tagozatára tehető, mégis a tanulóknál ezt a középiskola követte, míg a végzeteknél az általános iskola alsó tagozata. A zenei tanulmányoknál is látható különbség, hiába döntően mindkét csoport általános iskola felső tagozatában kezdte el, tehát amikor eldöntötte, hogy zenei pályára szeretne lépni, de a tanulóknál más életszakaszokban többen kezdtek zenélni, mint a végzetek esetében. Ehhez köthető az is, hogy a végzetek jártak speciális zenei tagozatos iskolákba inkább, míg a tanulók már nem választják ezt, és valószínűleg délutáni különóraként kezdik el a zenélést.

A motiváló személyek közül a szakirodalmakban sokszor említett barátok, kortársak szerepe a mai tanulóknál egyáltalán nem volt látható mivel a barátok utolsó helyen szerepeltek. Ez igazolja a diplomás kutatást, amelyben a motiváló személyek utolsó helyen álltak a továbbtanulási motivációban. Ellenben az iskola kiemelt szerepe napjainkban láthatóvá vált, mivel első helyen áll a tanulóknál, megelőzve a családot. A végzetek esetében a barátok ugyanúgy utolsó helyen álltak, és a család szerepel az első helyen, melyet az iskola követ, sokkal nagyobb eltéréssel, mint a tanulók esetében, ahol ez a két csoport közelebb állt egymáshoz. Érdekes volt látni, hogy a tanulók családjában általában egy-három zenész van, vagy nincs is zenész, és a végzetek családjában általában nincs zenész, vagy itt is előfordulhat egy-három zenész a családban. Tehát a kapott eredményeket az első hipotézisemre visszatükrözve az állapítható meg, hogy a zenész pálya nem feltétlenül alapul családi hagyományon, nem kiemelkedő jelentőségű a család motivációja, és a családon belüli zenészek száma sem számít a pályaválasztásban. A család motiváló ereje inkább a korábbi generációnál volt jelen. A pályaválasztás maga korainak tekinthető, de kis különbséggel a két csoportot megfigyelve későbbre tolódott az évek során.

Bár a tanulók szerint Magyarországon kevesebb a munkalehetőség, mint külföldön, mégis a várttal ellentétesen többnyire Magyarországon szeretnének dolgozni a jövőben. A végzettek esetében is csak részben igazolódott be a hipotézisem, mivel ők ugyan tudnak külföldi képzésekről, valamennyien motiváltak is lennének rá, mégis a lehetőségek hiányát látják ebben a kérdésben. Itt megmutatkozik a szakirodalomban említett képzési átjárhatatlanság problémája specifikusan a zenészeknél, tehát minden országban mások a követelmények, más módszerekkel oktatnak. Ennek nem csak személyes okai lehetnek, félelmek vagy egyéb problémák, hanem intézményen belüli szigorú szabályok is, illetve a körülményesség, ami miatt nehezítetté válik a jelentkezés, ahogy a szakirodalmak említik.

A munkaerőpiacon való elhelyezkedést a tanulók rossznak ítélik meg, míg a végzettek bizakodóbban, szerintük ez a középmezőnybe esik. Hipotézisem beigazolódott, mivel mindkét csoport fontosnak tartja a minél magasabb fokú tanulmányokat a későbbi elhelyezkedéshez, bár a tanulóknál ez még inkább fontosnak tűnik, mint a végzettek esetében. Míg a végzettek legtöbbször mesterdiplomás, ezt követi az alapidiplomások magas száma, addig a tanulók már tudatosan a mesterdiploma illetve a doktori képzés elvégzéséig szeretnének eljutni. A tanulók felismerték, hogy napjainkban az elhelyezkedési nehézségek kiküszöbölésére ezen a pályán is szükség van minél magasabb fokú tanulmányok elvégzésére, így indokolt, hogy elképzeléseik is ebbe az irányba néznek. A külföldi szakirodalmak is kiemelték, hogy egy zenésznek minimum egy BA diplomára szüksége van, tehát ez a kép tudatosulni látszik a fiatalokban, habár a statisztika alapján még mindig kevesen lépnek magasabb tanulmányi szintekre, így például BA képzés után MA képzésre. Bízható viszont, hogy a statisztikai felmérésekre visszautalva, akik tovább szeretnének tanulni, azok tényleg el is fogadják azt a megállapítást, hogy diploma szükséges a továbbtanuláshoz.

Az átlagfizetéshez viszonyított képzettség és fizetés összefüggései nem túl pozitív véleményeket mutattak. Összehasonlítva az irodalmi részben bemutatott fizetési táblázattal, bár sajnos nem specifikusan zenészekre íródott, mégis jól bemutatja, hogy a fizetések nem igazán mutatnak javuló tendenciát, bár a szellemi munkások fizetése jóval a fizikai munkások fölötti értéket mutat. Az elhelyezkedési körülményekből adódóan, a várt eredményt hozta a tanulók és végzettek válaszai alapján első helyen megítélt zeneiskola alkalmazottja, és második helyre tett zenekari alkalmazott, mint legkönnyebb elhelyezkedést biztosító pozíció. A tanulók tudatos karrierépítésére utal, hogy már az egyetemi éveik alatt pályához kapcsolódó munkahelyen dolgoztak, és főleg csoportos karriert terveznek, amivel leginkább egy zenekarban helyezkednének el, mivel így talán könnyebben találhatnak munkát, mint

szólistaként. A szólista karrier elérése igen nehéz, mint korábban említettem, így általában a tanári vagy a zenekaros karrier könnyebben elérhetővé válik.

Bár a végzett zenészek hamar el tudtak helyezkedni a pályán, egy hónapon belül, ez nyilván az akkori munkaerő piaci helyzetből is adódott, hiszen legtöbben már több mint 20 éve vannak a pályán, a megélhetés biztosításához többségük nem kellett dolgozzon a képzettségétől eltérő munkahelyen. A legtöbb végzett, valószínűleg a régóta tartó munkaviszony miatt, abban a városban is lakik, ahol dolgozik, tehát érvényesül az irodalmi részben feltüntetett átlagosan 40 perces munkahely-lakhely közötti utazás kérdése is. A fiatalok nem túl bizakodóak a jövőbeli elhelyezkedésükről, szerintük a mai lehetőségek mellett fél-egy éven belül, vagy akár egy éven túl tudnak majd elhelyezkedni egy munkahelyen. Ezt valószínűleg a fiatalok munkanélküliségét bemutató statisztikai adatok tükrében írták, amikről szinte bármely újságban vagy internetes portálon olvasni lehet. Nem látszódik azonban a szakirodalmakban említett munkahelyteremtő lehetőségek bővítése, és a fiatalok támogatása a tanulók véleményén, mivel szerintük rosszak az elhelyezkedési lehetőségek, és az elhelyezkedési időt 1 év körülire teszik, ami kifejezetten hosszúnak mondható.

Az átképzés lehetősége nagyon érdekes eredményeket hozott. A tanulók a hipotézist igazolva, a zenei képzéshez leginkább összeegyeztethető, bölcsészképzést választották első helyen. Ennek az lehet az oka, hogy ha egy ilyen képzést elkezdenének, sok tárgyat be tudnának számíttatni, és mégis ez áll a legközelebb a zenei képzéshez. A végzetteknel első helyen a gazdasági képzés szerepel, ezt követi a természettudományos majd a bölcsészképzés. A tanulóknál a gazdasági és a természettudományos képzés csak a második és harmadik helyen van. Látható tehát, hogy a végzettek nem a hasonlóság, kreditátszámítás nézőpontjából választanak képzést, hanem inkább a munkaerőpiacon való keresettség alapján, amelyekkel az övéknél könnyebben lehetne elhelyezkedni. illetve visszautalva a Batta Andrással folytatott interjúra, ahol ő maga is belátta, hogy a gazdasági emberek jelentősek ezen a pályán.

A kutatás folytatása, elmélyítése sokat segítené a zenészek pályán és képzésben való részvételének megértésén, és a statisztikai adatok specifikusan erre a csoportra vonatkoztatott bemutatásával előrelépést lehetne elérni az adatközlésben is. Így létrejöhetnének nyilvános képzési és munkaerő piaci adatok, melyekkel tudatos elemzéseket lehetne készíteni, és a folyamatosabb kapcsolattartás miatt a zenészek is pozitívabban állnának a képzésükről és munkájukról való folyamatos kérdőíveztetéshez. Az Európai Unió támogatásából a zenészek

számára fontos lenne, ha egy specifikus, számukra kidolgozott munka és ösztöndíj lehetőségekről, valamint ezek elérhetőbbé tételéről, könnyebb megértéséről, és megfelelő tájékoztatásáról.

7 IRODALOMJEGYZÉK

1. Adler Judit - Petz Raymund (2010), A napi ingázás munkaerő piaci szerepe, Munkaügyi Szemle, Struktúra Munkaügyi Kiadó, Budapest, 3. szám, 51-60. o.
2. Daruka Eszter (2011), Versenyben a tehetségért, Humánpolitikai Szemle, Budapest, 12. szám, 28-37. o.
3. Dihen Lajosné (2013), Egyenlő munkáért egyenlő bért, HR és Munkajog, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 9. szám, 31-32. o.
4. Elek Lenke (2011), Ha külföldön dolgozunk, Humánpolitikai Szemle, Budapest, 10. szám, 66-68. o.
5. Elek Lenke (2012a), A fiatalok elhelyezkedését segíti az új kísérleti projekt, Humánpolitikai Szemle, Budapest, 6. szám, 38-42. o.
6. Elek Lenke (2012b), Bizottsági mentőöv a munkanélküli fiataloknak, Humánpolitikai Szemle, Budapest, 12. szám, 41-43. o.
7. Elek Lenke (2012), Húszezer munkahely európai fiataloknak, Humánpolitikai Szemle, Budapest, 12. szám, 40. o.
8. Ember Alex (2013), A fiatalok foglalkoztatásának elősegítése az Európai Unióban figyelemmel az ILO törekvéseire, HR és Munkajog, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 11. szám, 34-36. o.
9. Engler Ágnes (2013), Tanulási döntések és tanulási motívumok regionális vizsgálatok alapján, Educatio, Oktatási és Fejlesztő Intézet, 22/1., 81-90. o.
10. Farkas Zsuzsanna (2012), A korhatár előtti öregségi nyugdíjak megszüntetéséről, a korhatár előtti ellátásról és a szolgálati járandóságról, Humánpolitikai Szemle, Budapest, 1. szám, 39-45. o.
11. Garai Orsolya-Kiss László (2012), Államilag támogatott képzések –jelentkezői számok, jelentkezői stratégiák, Felsőoktatási műhely, Educatio Nonprofit Kft, Budapest, 1. szám, 104-107. o.
12. Garai Orsolya (2012), A nők felvételi jelentkezésének sajátosságai, Felsőoktatási műhely, Educatio Nonprofit Kft, Budapest, 2. szám, 78-89. o.
13. Gárdus Zsuzsa (2013), Karrierista, vagy sikeres karrierépítő?, HR és Munkajog, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 5. szám, 36-37. o.
14. Jorgensen, Estelle R. (2014), Values and Philosophizing about Music Education, Philosophy of Music Education Review, 22/1. 5-21 o.

15. Lindner Sándor (2010), A hazai munkaerőpiac helyzete a statisztikai adatok tükrében, Humánpolitikai Szemle, Budapest, 1. szám, 11-15. o.
16. Lindner Sándor (2010), Az alkalmazásban állók száma és a munkajövedelem 2009. évi alakulása a nemzetgazdaságban, Humánpolitikai Szemle, Budapest, 3. szám, 3-9. o.
17. Lindner Sándor (2010), A foglalkoztatás és a munkajövedelem alakulása 2010 első négy hónapjában, Humánpolitikai Szemle, Budapest, 7-8. szám, 3-9. o.
18. Lindner Sándor (2010), 2010. első félévi munkaerő piaci jellemzők, Humánpolitikai Szemle, Budapest, 9. szám, 18-24. o.
19. Lindner Sándor (2011) , A hazai munkaerőpiac 2010. évi helyzete, Humánpolitikai Szemle, Budapest, 3. szám, 3-9. o.
20. Lindner Sándor (2011) , A hazai munkaerőpiac jellemzői 2011 1. negyedévében, Humánpolitikai Szemle, Budapest, 6. szám, 3-19. o.
21. Lindner Sándor (2011), 2011. első félévi létszám és munkajövedelem alakulása a nemzetgazdaságban, Humánpolitikai Szemle, Budapest, 9. szám, 3-19. o.
22. Mihály Ildikó (2009), Egy zenetudós menedzser a művészvilágban, interjú Batta András rektorral, Munkaügyi Szemle, Struktúra Munkaügyi Kiadó, Budapest, 2. szám, 110-118. o.
23. Nagy Krisztina (2012), Egyenlő munkáért egyenlő bér, Munkaügyi Szemle, Struktúra Munkaügyi Kiadó, Budapest, 1. szám, 92-95. o.
24. Nemzeti Alaptanterv 2012, Művészetek, Oktatási Minisztérium, Budapest, 151-176. o.
25. Nyüsti Szilvia (2012), Jelentkezni, vagy nem jelentkezni?, Felsőoktatási műhely, Educatio Nonprofit Kft, Budapest, 4. szám, 92-94. o.
26. Répáczki Rita (2013), A fiatal dolgozók ösztönzésének lehetőségei, HR és Munkajog, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 9. szám, 36-39. o.
27. Répáczki Rita (2014), Rugalmasan, nem határok nélkül, HR és Munkajog, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2. szám, 32-35. o.
28. Sum István (2012): Szakképzés a munkaerőpiac szolgálatában, Munkaügyi Szemle, Struktúra Munkaügyi Kiadó, Budapest, 4. szám, 7-10. o.
29. Török Györgyi (2013), A munkavállalók kötelező biztosítása az Európai Unióban, HR és Munkajog, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 7-8. szám, 50-53. o.
30. Vákevä, Lauri (2013) Four Pieces on Comparative Philosophy of Music Education, Philosophy of Music Education Review, 21/1. 5-7 o.

31. Veroszta Zsuzsanna (2012), A bachelor-master átlépés szelekciós háttér tényezői, Felsőoktatási műhely, Educatio Nonprofit Kft, Budapest, 2. szám, 78-89. o.
32. Zemplényi Adrienne (2014), A fiatalok foglalkoztatásának lehetőségei, HR és Munkajog, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 9. szám, 9-11. o.

Internetes források:

www.eletpalya.munka.hu

www.bls.gov

8 MELLÉKLETEK, FÜGGELÉKEK

1. melléklet

Kérdőív- Tanuló zenészek

1. Mikor döntötted el, hogy zenész szeretnél lenni?

- 1) iskola előtt 2) általános iskola alsó tagozat 3) általános iskola felső tagozat
- 4) középiskola

2. Mi motivált, hogy erre a pályára lépj?

- 1) 1) család 2) barátok 3) iskola

3. A családban hányan zenészek?

- 1) 0 2) 1-3 3) 4-6 4) 7-9 5) 10 vagy több

1. Környezeted támogatta a döntésedben?

- 1) igen 2) nem

2. Speciális zenei általános iskolába jártál?

- 1) igen 2) nem

3. Mikor kezdtél el zenélni?

- 1) iskola előtt 2) általános iskola alsó tagozat 3) általános iskola felső tagozat
- 4) középiskola

4. Ha a képzésed után nem tudsz rögtön a szakmában elhelyezkedni, milyen más képzéssel képeznéd át magad?

- 1) bölcsész képzés 2) természettudományos képzés 3) mérnöki képzés
- 4) gazdasági képzés 4) jogi képzés

5. Mennyire fontos a minél magasabb fokú tanulmány a későbbi elhelyezkedéshez?

1) alig fontos 2) fontos 3) nagyon fontos

9. Milyen végzettséget szeretnél szerezni?

1) szakiskola/szakközépiskola/ OKJ-s képzés 2) diploma-alapképzés

3) diploma- mesterképzés 4) diploma-PHD

10. Részt vennél-e külföldi továbbképzésen, ha lehetőség lenne?

1) igen 2) nem

11. Tanultál már külföldön?

1) igen 2) nem

12. Szerinted mennyi re van lehetőség külföldi ösztöndíjakra ezen a pályán?

1) van lehetőség 2) kevés a lehetőség

13. Mit gondolsz, a képzettség megszerzése után mennyi idő alatt tudsz majd elhelyezkedni a szakmában?

1) 1 hónapon belül 2) fél éven belül 3) 1 éven belül 4) 1 éven túl

14. Mennyire tartod jónak a zenészek elhelyezkedési lehetőségeit?

2) rossz 2) közepes 3) jó

15. Milyen munkalehetőség az, amelybe a legegyszerűbb bekerülni?

1) Zeneakadémia alkalmazottja 2) Zeneiskola alkalmazottja
3) Kulturális Intézmény (szólista vagy zenekar) 4) Zenekar

16. Milyen munkahelyen szeretnél dolgozni?

1) Zeneakadémia alkalmazottja 2) Zeneiskola alkalmazottja
3) Kulturális Intézmény (szólista vagy zenekar) 4) Zenekar

17. Hol szeretnél dolgozni a jövőben?

1) Magyarországon 2) Külföldön

18. Mit gondolsz, egy középfokú zenész végzettség átlagfizetése mennyiben tér el a magyar átlagfizetéstől?

- 1) azonos 2) kevesebb 3) több

19. Mit gondolsz, egy alapfokú diplomás (BA) zenész végzettség átlagfizetése mennyiben tér el a magyar átlagfizetéstől?

- 1) azonos 2) kevesebb 3) több

20. Mit gondolsz, egy mesterfokú diplomás (MA) zenész végzettség átlagfizetése mennyiben tér el a magyar átlagfizetéstől?

- 1) azonos 2) kevesebb 3) több

21. Véleményed szerint, ugyanannyi a munkalehetőség zenészként Magyarországon, mint külföldön?

- 1) Egyenlő 2) Magyarországon több 3) Magyarországon kevesebb

22. Szólista vagy csoportos karriert tervezel?

- 2) 1) szólista 2) csoportos

23. Az iskola mellett dolgoztál már a képzettségednek megfelelő munkahelyen?

- 1) igen 2) nem

2. melléklet

Kérdőív – Végzett zenész

1. Családjában hányan zenészek?

- 1) 0 2) 1-3 3) 4-6 4) 7-9 5) 10 vagy több

2. Mi motiválta, hogy erre a pályára lépjen?

- 1) család 2) barátok 3) iskola

3. Mikor döntötte el, hogy zenével szeretne foglalkozni?

1) általános iskola előtt 2) általános iskola alsó tagozat 3) általános iskola felső tagozat

4) középiskola

4. Mikor kezdett el zenével foglalkozni?

1) általános iskola előtt 2) általános iskola alsó tagozat 3) általános iskola felső tagozat

4) középiskola

5. Speciális zenei tagozatos iskolába járt?

1) igen 2) nem

6. Mi az ön végzettsége?

1) szakiskola/szakközépiskola/ OKJ-s képzés 2) diploma-alapképzés

3) diploma- mesterképzés 4) diploma-PHD

7. Megfelelőnek tartja-e a zenész egyetemi képzés időtartamát (3+2 év)?

1) igen 2) rövidebb kellene hogy legyen 3)hosszabb kellene hogy legyen

8. Más országokban tud-e továbbképzési lehetőségekről?

1) igen 2) nem

9. Részt venne-e külföldi továbbképzésen?

1) igen 2) nem

10. Tanult már külföldön?

1) igen 2) nem

11. Ön szerint mennyire támogatja Magyarország a zenei képzések ösztöndíj lehetőségeit?

1) támogatja 2) nem eléggé támogatja

12. Ön szerint mennyire fontos a minél magasabb fokú tanulmány a későbbi elhelyezkedéshez?
- 2) alig fontos 2) fontos 3) nagyon fontos
13. Ha nehézségek miatt nem tudna a szakmában elhelyezkedni, milyen képzést választva képezné át magát?
- 1) bölcsész képzés 2) természettudományos képzés 3) mérnöki képzés
4) gazdasági képzés 4) jogi képzés
14. Mennyire tartja jónak a zenészek elhelyezkedési lehetőségeit?
- 1) rossz 2) közepes 3) jó
15. Milyen munkalehetőség az, amelybe a legegyszerűbb bekerülni?
- 2) Zeneakadémia alkalmazottja 2) Zeneiskola alkalmazottja
3) Kulturális Intézmény (szólista vagy zenekar) 4) Zenekar
16. Véleménye szerint, ugyanannyi a munkalehetőség zenészként Magyarországon, mint külföldön?
- 3) Egyenlő 2) Magyarországon több 3) Magyarországon kevesebb
17. A képzettség megszerzése után mennyi idő alatt tudott elhelyezkedni a szakmában?
- 1) 1 hónapon belül 2) fél éven belül 3) 1 éven belül 4) 1-2 év
2) Mióta dolgozik jelenlegi munkahelyén?
- 1) 1 éve 2) 1-5 éve 3) 5-10 éve 4) 10-15 éve 5) 15-20 éve 6) 20-nál több éve
19. Képesítése megszerzése óta csak a képesítéséhez köthető munkahelyeken dolgozott?
- 1) igen 2) nem
20. Dolgozott már külföldön?
- 1) igen 2) nem
21. Ha lenne lehetősége, vállalna külföldi munkát?
- 1) igen 2) nem
22. Abban a városban lakik, ahol dolgozik?
- 1) igen 2) nem
23. Mit gondol, egy középfokú zenész végzettség átlagfizetése mennyiben tér el a magyar átlagfizetéstől?

1) azonos 2) kevesebb 3) több

24. Mit gondol, egy alpfokú diplomás (BA) zenész végzettség átlagfizetése mennyiben tér el a magyar átlagfizetéstől?

1) azonos 2) kevesebb 3) több

25. Mit gondol, egy mesterfokú diplomás (MA) zenész végzettség átlagfizetése mennyiben tér el a magyar átlagfizetéstől?

1) azonos 2) kevesebb 3) több